

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

میانگاہ دعا
زندگی منتظران امام عصر (عج)

تسلی

خطابہ کتاب، مناجات منتظران
از سید محمد تقی جعفری

۱۳۸۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نیایش مشتاقان: جایگاه دعا در زندگی منتظران امام عصر علیه السلام

نویسنده:

سید محمد بنی هاشمی

ناشر چاپی:

منیر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۳	نیایش مشتاقان: جایگاه دعا در زندگی منتظران امام عصر علیه السلام
۱۳	مشخصات کتاب
۱۳	اشاره
۲۶	مقدمه
۲۶	اشاره
۲۸	۱- نیاز ، بر درگاه بی نیاز
۲۹	۲- اهمیت دعا در مورد امام زمان علیه السلام
۳۳	۳- این کتاب
۳۳	۴- موضوعات فصلها
۳۳	۵- تقدیر
۳۴	فصل ۱: جایگاه اعتقادی دعا
۳۴	اشاره
۳۶	معنای دقیق عبادت
۳۷	دعا برترین عبادت
۳۷	دعا محبوبترین کار و ترک آن مبعوضترین عمل
۳۸	فضل الهی در گشودن باب دعا
۳۸	دعا بهترین راه تقرب به خدا
۳۹	انگیزه دعا: محتاج بودن به خداوند
۴۰	دعا مغز عبادت
۴۱	تعمیم دعا به امور کوچک و بزرگ
۴۲	یکسان بودن حال بلا و عافیت در لزوم دعا
۴۲	برتری دعا بر تلاوت قرآن
۴۳	الهام و اعطای دعا

۴۳	ترک دعا، معصیت و گناه
۴۴	لزوم فراگیر شدن دعا در همه شؤون زندگی
۴۵	منافع نداشتن دعا با کار و زندگی
۴۸	فصل ۲: آثار و نتایج دعا
۴۸	اشاره
۵۰	بهترین آثار و نتایج دعا
۵۰	۱- وسیله پیروزی و مایه دلگرمی (سلاح)
۵۲	۲- سرازیر شدن روزی (روزی مادی و معنوی)
۵۴	دعا به همراه تلاش برای تحصیل روزی
۵۴	اشاره
۵۶	۳- شفای همه دردها
۵۶	۴- رسیدن به موفقیت و رستگاری
۵۷	۵- رفع بلاهای نازل شده
۵۹	۶- دفع بلاي مقدر
۶۱	۷- دفع بلاي غير مقدر
۶۲	گناه: منشأ بلا و مصیبت
۶۳	طلب مغفرت و عافیت
۶۶	فصل ۳: معنای اجابت دعا
۶۶	اشاره
۶۸	معنای عام اجابت
۷۰	انواع اجابت مثبت
۷۰	اشاره
۷۰	۱- برآوردن حاجت در دنیا
۷۰	۲- عطای بهتر
۷۱	۳- رفع بلا یا دفع شر
۷۲	۴- کفاره گناهان

۷۴	اجابت نکردن مثبت دعا
۷۴	تعجیل منفی در اجابت دعا
۷۵	انواع تأخیر در اجابت
۷۶	نمونه هایی از تأخیر اجابت در دنیا
۷۶	نهی از استعجال در اجابت دعا
۷۷	باز بودن باب اجابت دعا
۷۸	مخفی بودن اجابت در دعاها
۷۸	شرایط اجابت دعا
۷۹	شرایط دعا کننده
۷۹	۱_ معرفت خداوند
۸۰	۲_ تقوا _ وفا به عهد الهی
۸۱	۳_ کسب حلال
۸۱	۴_ دعا در حال عافیت
۸۲	شرط اول دعا: اقبال قلبی
۸۲	شرط دوم دعا: رقت قلب
۸۳	موانع اجابت
۸۳	۱_ پاک نبودن دل
۸۴	۲_ حَقِّ النَّاسِ
۸۴	۳_ گناه
۸۶	۴_ مخالفت با حکمت
۸۷	۵_ کوتاهی در ایجاد اسباب
۸۸	۶_ ترک امر به معروف و نهی از منکر
۸۸	۷_ اهل شراب یا آلات موسیقی یا قمار بودن
۸۹	اجابت شوندهگان
۸۹	اشاره
۹۰	۱_ دعا یا نفرین پدر در حقّ فرزند

- ۲_ دعا یا نفرین مظلوم ۹۰
- ۳_ دعا یا نفرین مؤمن در حقّ کسی که به او نیکی یا بدی کرده است ۹۱
- ۴_ دعای امام عادل در حقّ رعیت ۹۱
- ۵_ دعای فرزند نیکوکار در حقّ پدرش ۹۲
- ۶_ دعای عمره گزار ۹۲
- ۷_ دعای روزه دار ۹۳
- ۸_ دعای حجّ گزار ۹۳
- ۹_ دعای جهاد کننده در راه خدا ۹۴
- ۱۰_ دعای مریض ۹۴
- ۱۱_ دعا پشت سر دیگران ۹۵
- ۱۲_ دعای فقیر مؤمن ۹۵
- ۱۳_ دعای کودکان امت پیامبر صلّ الله علیه وآله وسلّم ۹۶
- ۱۴_ دعای مسافر ۹۶
- ۱۵_ دعای قاری قرآن ۹۷
- فصل ۴ : آداب دعا ۹۸
- اشاره ۹۸
- ۱_ یأس از خلق ۱۰۰
- ۲_ رضایه قضای الهی ۱۰۰
- ۳_ یقین به اجابت ۱۰۱
- ۴_ مقدم کردن نماز ۱۰۱
- اشاره ۱۰۱
- نماز مستحب ۱۰۲
- نماز واجب ۱۰۲
- ۵_ شروع با بسم الله الرحمن الرحیم ۱۰۲
- ۶_ مقدم کردن حمد و ثنای خداوند ۱۰۳
- ۷_ یاد کردن از نعمتهای خدا و شکر آنها ۱۰۳

- ۸_ صلوات بر پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و آل او علیهم السلام ۱۰۳
- ۹_ توسل به اهل بیت علیهم السلام ۱۰۴
- ۱۰_ اقرار به گناهان و استغفار از آنها ۱۰۵
- ۱۱_ تعمیم دادن در دعا ۱۰۵
- ۱۲_ دعاکردن پنهانی ۱۰۶
- ۱۳_ جمعی دعا کردن ۱۰۶
- ۱۴_ اصرار و الحاح در دعا ۱۰۷
- ۱۵_ گریستن (بکاء) ۱۰۷
- ۱۶_ زمان مناسب برای دعا ۱۰۸
- ۱۷_ مکان مناسب برای دعا ۱۰۹
- اشاره ۱۰۹
- ۱_ مسجد الحرام ۱۰۹
- ۲_ حائر حسینی ۱۰۹
- ۱۸_ در دست داشتن انگشتر عقیق و فیروزه ۱۱۰
- فصل ۵: انگیزه ها و محتوای دعا برای امام زمان علیه السلام ۱۱۲
- اشاره ۱۱۲
- انگیزهها و محتوای دعا برای دیگران ۱۱۴
- اشاره ۱۱۴
- ۱_ شفقت و رحمت ۱۱۴
- ۲_ تلافی کردن احسان ۱۱۴
- ۳_ چشم دوختن به احسان ۱۱۴
- ۴_ بزرگداشت و اظهار تواضع ۱۱۵
- ۵_ پاسخ به التماس دعا ۱۱۵
- انطباق مطالب فوق بر امام عصر علیه السلام ۱۱۵
- اشاره ۱۱۵
- ۱_ دعای شفقت و رحمت برای امام زمان علیه السلام ۱۱۵

- ۲_ دعا برای امام عصر علیه السلام برای تلافی کردن احسان ایشان ۱۱۷
- اشاره ۱۱۷
- الف و ب) دعا در حقّ دوستان و برای دفع دشمنان ۱۱۷
- ج) حلم آن حضرت نسبت به مؤمنان ۱۱۷
- د) افاضات علمی به مؤمنان ۱۱۸
-) شفاعت امام علیه السلام در حقّ ما ۱۱۸
- ۳_ دعا در حقّ امام عصر علیه السلام از روی امید به احسان ایشان ۱۱۸
- ۴_ دعا برای امام زمان علیه السلام به انگیزه تعظیم و بزرگداشت ایشان ۱۱۹
- ۵_ دعا در حقّ ولیّ عصر علیه السلام در پاسخ به التماس دعای ایشان ۱۲۰
- برخی مضامین دعا برای امام عصر علیه السلام ۱۲۱
- اشاره ۱۲۱
- ۱_ دعا برای رفع شرور از امام زمان علیه السلام ۱۲۱
- ۲_ دعا در جهت حفظ امام علیه السلام ۱۲۱
- ۳_ دعا برای دوستان و به زیان دشمنان امام علیه السلام ۱۲۲
- ۴_ دعا برای شادی امام علیه السلام به خاطر رعیتش ۱۲۲
- ۵_ دعا برای تعجیل فرج امام علیه السلام ۱۲۳
- فصل ۶: ضرورت دعا برای تعجیل فرج امام عصر علیه السلام ۱۲۴
- اشاره ۱۲۴
- الف) رفع بلاى غیبت به وسیله دعا ۱۲۶
- تذکر به بلا و مصیبت غیبت ۱۲۶
- احساس نیاز به دعا برای تعجیل فرج ۱۲۷
- سستی نکردن در مورد این دعا ۱۲۷
- اطمینان به نزدیک شدن ظهور ۱۲۸
- یقین به اجابت دعای تعجیل فرج ۱۲۸
- تأثیر اعتقاد به خدایی بودن امر ظهور در کیفیت دعا برای آن ۱۲۹
- ب) اطاعت امر امام علیه السلام به کثرت دعا ۱۲۹

- فصل ۷: آثار و فوائد دعا در حق حضرت ولی عصر علیه السلام ۱۳۲
- اشاره ۱۳۲
- مقدمه اول: عدم احتیاج امام زمان علیه السلام به دعاهای ما ۱۳۴
- مقدمه دوم: فایده بخش بودن دعای ما در حق امام علیه السلام به برکت خود ایشان ۱۳۴
- اشاره ۱۳۴
- الف) فوائد دعاهای ما برای امام عصر علیه السلام ۱۳۵
- ۱_ رفع و دفع بلا یا از امام عصر علیه السلام به دعای ما ۱۳۵
- ۲_ بالا رفتن مقام امام زمان علیه السلام به دعای ما ۱۳۶
- ۳_ جلو افتادن ظهور امام علیه السلام به دعای ما ۱۳۷
- ب) فایده دعا در حق امام زمان علیه السلام برای دعاکننده ۱۳۷
- فصل ۸: چگونگی دعا برای امام مهدی علیه السلام ۱۴۲
- اشاره ۱۴۲
- ۱_ یأس کامل از خلق ۱۴۴
- ۲_ اقبال قلبی در دعا ۱۴۵
- ۳_ رقت قلب ۱۴۶
- ۴_ تحصیل تقوا و تهذیب نفس ۱۴۷
- ۷_ الحاح و اصرار و دوری از سستی ۱۴۹
- عوامل مؤثر در پیدایش حالت اصرار در دعا ۱۴۹
- اشاره ۱۴۹
- شیوه های اصرار در دعا ۱۵۰
- ۱_ اصرار در کمیت دعا ۱۵۰
- ۲_ اصرار در کیفیت دعا ۱۵۰
- ۸_ بکاء، ضجه، تضرع و ابتهال ۱۵۱
- اشاره ۱۵۱
- چگونگی پیدایش حال ضجه و تضرع ۱۵۱
- ۹_ دعا در حالات مختلفی که وعده اجابتش داده شده ۱۵۲

فصل ۹: دعای مأثور و غیرمأثور برای زمان علیه السلام - - - - -	۱۵۹
اشاره - - - - -	۱۵۹
الف- دعاهای غیرمأثور - - - - -	۱۶۱
ب - دعاهای مأثور - - - - -	۱۶۱
اهتمام ائمه طاهرين عليهم السلام به دعا در حق امام عصر عليه السلام - - - - -	۱۶۱
گزیده ای از دعاهای مأثور در حق امام عصر علیه السلام - - - - -	۱۶۲
فهرست منابع - - - - -	۱۶۵
دیگر آثار مؤلف - - - - -	۱۶۹
درباره مرکز - - - - -	۱۷۲

نیایش مشتاقان: جایگاه دعا در زندگی منتظران امام عصر علیه السلام

مشخصات کتاب

سرشناسه: م. طباطبایی

عنوان و نام پدیدآور: نیایش مشتاقان: جایگاه دعا در زندگی منتظران امام عصر علیه السلام، خلاصه کتاب مناجات منتظران، اثر سید محمد بنی هاشمی

به قلم: م. طباطبایی

مشخصات نشر: تهران: منیر، 1389.

مشخصات ظاهری: 160 ص.

شابک: 978_964_539_196_4

وضعیت فهرست نویسی: فیپا .

یادداشت: کتابنامه: به صورت زیرنویس .

موضوع: محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، 255ق. دعاها، تأثیر .

شناسه افزوده: بنی هاشمی، سید محمد، 1339 . مناجات منتظران .

رده بندی کنگره: 1389 ن 9 ط 17 / BP 266

رده بندی دیویی: 297/77

شماره کتابشناسی ملی: 1 3 9 2 3 2 9

ص: 1

اشاره

سرشناسه: م. طباطبایی

عنوان و نام پدیدآور: نیایش مشتاقان: جایگاه دعا در زندگی منتظران امام عصر علیه السلام، خلاصه کتاب مناجات منتظران، اثر سید محمد بنی هاشمی

به قلم: م. طباطبایی

مشخصات نشر: تهران: منیر، 1389.

مشخصات ظاهری: 160 ص.

شابک: 978_964_539_196_4

وضعیت فهرست نویسی: فیپا .

یادداشت: کتابنامه: به صورت زیر نویس .

موضوع: محمد بن حسن (عج)، امام دوازدهم، 255ق. دعاها، تأثیر .

شناسه افزوده: بنی هاشمی، سید محمد، 1339 . مناجات منتظران .

رده بندی کنگره: 1389 9 ن 17 ط / BP 266

رده بندی دیویی: 297/77

شماره کتابشناسی ملی: 3 9 2 3 2 9 1

نیایش مشتاقان

خلاصه کتاب « مناجات منتظران »

اثر دکتر سید محمد بنی هاشمی

به قلم: م. طباطبایی

ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر

نوبت چاپ: اول / 1389

تیراژ: 2000 نسخه

چاپ : پدیده گوتنبرگ

دفتر مرکزی: خیابان مجاهدین چهارراه آبردار ، ساختمان ، پزشکان، واحد 9 تلفن و فاکس: 36 18 52 77 (خط 6)

فروشگاه، تهران خیابان ایران، خیابان مهدوی پور، پلاک 64 تلفن: 801 66 335 (خط 4) 7521836 (0935)

وب سایت : [http:// www.monir.com](http://www.monir.com)

پست الکترونیک : info@monir.com

دیگر مراکز: پخش دار الکتب الاسلامیه، 55620410 * نشر نیک، معارف 66950010 * نشر آفاق، 22847035

نشر رایحه 88976198 * نمایشگاه کتاب اعراف ، 22208529 * پخش آینه 33930496

2400 تومان

ص: 2

بسم الله الرحمن

ص: 3

مقدمه

اشاره

ص: 13

1_ نیاز ، بر درگاه بی نیاز

سپاس خدای را که قلبها را با دعا زنده گردانید و جانها را با ندای ایمانش آرامش بخشید و با مناجاتش، لذت سخن گفتن با خود را به بندگانش چشانیید.

کدام ارزش از این برتر است و کدامین نعمت با این امر برابری میکند که پروردگار بزرگ ، به بنده اش اجازه دهد تا بنده او را مخاطب خود قرار دهد و آنچه را میخواهد از او بطلبد. دعا از بزرگترین عبادات و عظیم ترین وسیله برای دفع بلاها و بهترین راه برای طلب خیرات است .

همچنان که قرآن و روایات انسان را به دعا کردن فرا می خوانند و نتایج آن را بیان می دارند ، عقل آدمی نیز خود بهترین محرک انسان بدین امر است. زیرا دعا ریشه در اعماق وجود آدمی دارد و از گرایشهای اصیل و حقیقی بشر به شمار می رود. در واقع انسان در دریای بیکران جهان هستی ، چون قطره آبی است سرگردان و ناتوان؛ سرگردان

ص: 15

در جهت یافتن راهی روشن، و ناتوان و عاجز در برابر امواج حوادث و ناکامی‌ها.

و تنها با اتصال و پیوند یافتن با آفریننده، آن سرچشمه بیکران اقیانوس حیات، و توکل و تمسک به منبع واقعی قدرتها و کمالات است که مفهوم عجز و فقر در هم می‌شکند و قلب آدمی کانونی مطمئن و تسلی بخش می‌گردد و می‌تواند با اعتماد و اطمینان هر چه بیشتر و بهتر به سوی آینده گام بردارد.

آنگاه که آدمی از همه جا دیده می‌برد، و خسته و ناتوان می‌گردد، آن هنگام که بالهای امید او در هم می‌شکند، آن زمان که با وجود تمامی وسایل متعارف و اسباب و قوای مادی بازمانده و مأیوس می‌شود، بی‌اختیار دست نیاز به سوی کسی که منبع تمامی قدرتها است، بر میدارد و از او یاری و مدد می‌جوید.

2_ اهمیت دعا در مورد امام زمان علیه السلام

بر کسانی که اهل رجوع به احادیث اهل بیت علیهم السلام در موضوع غیبت امام عصر علیه السلام هستند، مخفی نیست که از دیدگاه پیشوایان گرانقدر ما مهمترین خطر در این زمان، از دست رفتن ایمان و تباه شدن عقاید صحیح است. به همین جهت، امامان علیهم السلام هم با تعابیر مختلف، نسبت به لغزش اهل ایمان و لزوم توجه به راههای نجات از این خطر هشدار داده‌اند. هیچ انسان غیر معصوم - اعم از درس خوانده و درس ناخوانده - نمی‌تواند خود را از وقوع در آنچه به «هلاکت در عصر غیبت» تعبیر فرموده‌اند، مصون و محفوظ بیندارد. از این رو، انسان عاقل بیشترین هم‌وغم خود را در راه شناسایی بیشتر این خطر و

راههای نجات و مصونیت از آن صرف کند .

این خطر همان امری است که صدها سال پیش مولای دلسوز ما حضرت امام جعفر صادق علیه السلام را به گریه و اشک و ماتم نشانده بود؛ آنجا که وقتی برخی از دوستان ایشان خدمتشان رسیدند و علت ناراحتی شدید حضرتش را جویا شدند، به آنان فرمودند :

غیبت قائم ما علیه السلام و دیرکرد او و گرفتار شدن مؤمنان در آن زمان و پدید آمدن شک و تردیدها به سبب طولانی شدن غیبت وی و برگشتن بیشتر آنان از دین خود علت ناراحتی شدید و گریان شدن من است. (1)

با رجوع به رهنمودهای گرانقدر امامان علیخ السلام بر ما روشن می شود که ایشان در این ، خصوص به سه محور اصلی و اساسی اشاره کرده اند که بیشترین تأثیر را در حفظ و نگه داشت مؤمنان از خطرات زمان غیبت دارد. در میان این سه ، یکی ریشه و مادر دو تای دیگر است که همان «معرفت امام عصر علیه السلام» است به طوری که همه خیرها و برکتها از آن ناشی و نتیجه می شود . اهمیت این «معرفت» چنان است که فرموده اند :کسی که با معرفت امامش بمیرد ، از درک نکردن زمان ظهور ضرری نمیکند و کسی که با معرفت امامش بمیرد ، مانند کسی است که به همراه حضرت قائم علیه السلام در خیمه ایشان [آماده دفاع و جانفشانی در رکاب حضرتش] بوده باشد . (2)

از این رو، میتوان ادعا کرد که مهمترین تکالیف مؤمنان در زمان غیبت ، همین دو وظیفه است : انتظار و دعا .

ص: 17

1- کمال الدین، باب 33، ح 51

2- اصول کافی، ج 1، ص 371، کتاب الحجّة، باب أنه من عرف امامه ... ، ح 5.

در مورد اهمّیت وظیفه اوّل (انتظار) میتوان به فرمایش زین العابدین علیه السّلام به ابو خالد کابلی اشاره کرد که فرمودند:

ای ابو خالد ، همانا اهل زمان غیبت او (حضرت مهدی علیه السّلام) که به امامتش اعتقاد دارند و در انتظار ظهورش هستند ، از مردم همهٔ زمانها بهترند... (1)

و در مورد وظیفهٔ دوم ، امام حسن عسکری علیه السّلام به احمد بن اسحاق فرمودند:

قسم به خدا ، او (امام زمان علیه السّلام) غیبتی خواهد داشت که در آن ، تنها کسانی از تباهی (در دین و ایمان) نجات میابند که [اوّل] به لطف خداوند در اعتقاد به امامت او ثابت قدم بمانند و [ثانیاً] در آن زمان ، به توفیق الهی ، اهل دعا برای تعجیل فرج وی باشند. (2)

چنانکه در احادیث ائمه علیهم السّلام اشاره شده، انتظار فرج و دعا برای تعجیل فرج ، هر کدام مصداق «فرج» برای شخص منتظر و دعا کننده دانسته شده اند. از حضرت صادق علیه السّلام نقل شده است که فرمودند:

کسی که این امر (امامت و ظهور آن) را بشناسد، به سبب انتظار کشیدن برای ، آن برایش فرج حاصل می شود. (3).

در این سخن، با بیان ارتباط زیبایی که بین معرفت امام و انتظار فرج ایشان است ، خود انتظار را منشأ فرج منتظر دانسته اند. نظیر همین تعبیر در مورد دعا برای تعجیل فرج امام عصر علیه السّلام نیز در فرمایشی از خود ایشان نقل شده است :

ص: 18

1- کمال الدین، باب 31 ، ح 2

2- همان، باب 38 ح 1

3- اصول کافی کتاب الحجّة، باب أنّه من عرف امامه... ، ح 3

برای تعجیل فرج، زیاد دعا کنید که فرج شما در همین است. (1)

حال، کیست که نداند حجّت خدا حضرت صاحب الامر _ عَجَل الله تعالی فرجه الشریف _ بزرگترین حق را برگردن ما دارند همان عزیز بزرگواری که واسطه فیض الهیاند و آنچه از الطاف و خیرات و برکات به ما می رسد، از دست مبارک ایشان است.

پس اگر دعا برای پدر خویش را بر خود لازم می دانیم، فراموش نکنیم که پدر مهربان همه مؤمنین عالم، حضرت ولی عصر علیه السلام است و دعا برای آن «والد شفیق» لازم تر و ضروری تر است. وقتی دعاگوی برادران دینی خویش هستیم، به یاد داشته باشیم که «برادر راستین» امام زمان ما هستند؛ همان برادری که گویی نیمه دیگر برادرش است. پس، از دعا برای چنین برادر عزیزی غفلت نکنیم.

اگر برای غریبان و مظلومان عالم، دست به دعا بر می داریم، بدانیم که «غربت» به حق، در مورد آن وجود مقدّس صدق میکند و بزرگترین مظلوم عالم، هم اوست. پس برای پایان غربت و مظلومیتش، تضرّع کنیم.

و آن هنگام که برای گرفتاران اندوهگین دعای کنیم، از یاد نبریم که سینه آن امام بیش از همه متحمل بار غم و اندوه است؛ زیرا دوستان و پیروان خویش را مبتلا به گناه و نافرمانی خدا میبیند. به راستی کدام اندوهگینی را می شناسید که گرفتاری اش دوازده قرن به طول انجامیده باشد!

ص: 19

3_ این کتاب

خدای را سپاس که توفیق یافتیم کتاب «مناجات منتظران» نوشته جناب آقای دکتر بنی هاشمی را در یک جلد خلاصه کنیم. البتّه فصل پنجم از جلد اول آن را به علّت تخصصی بودن، خلاصه نکرده ایم. علاقه مندان برای مطالعه این فصل میتوانند به اصل کتاب مراجعه فرمایند .

4_ موضوعات فصلها

مطالب فصلهای 1 تا 4 مربوط به آداب کلی دعا کردن است و فصلهای 5 تا 9 (معادل فصول 1 تا 5 جلد دوم مناجات منتظران) مربوط به دعا برای امام عصر علیه السّلام می باشد .

5 - تقدیر

از عزیزانی که به صورت خالصانه کوشیدند ، تا این مجموعه آماده گردد، نهایت قدردانی را داریم و از خداوند می خواهیم که آنان را جزء دعا کنندگان خاصّ امام عصر ارواحنا فداه قرار دهد.

و السلام - بهار 1389

میلاّد حضرت صدّیقه طاهره علیه السّلام

طباطبایی حسینی

ص: 20

فصل 1: جاڳاه اعتقادی دعا

اشاره

جاڳاه اعتقادی دعا

ص: 21

شناخت جایگاه اعتقادی دعا در قرآن و روایات، ابزاری است برای به دست آوردن شناخت کاملی از آن. یکی از بهترین معرفتهای جایگاه اعتقادی دعا کلام امام باقر علیه السلام است که می فرمایند: «دعا برترین عبادات است.» (1)

معنای دقیق عبادت

برای روشن شدن مفهوم برترین عبادت، نخست باید معنای دقیق عبادت را بدانیم. عبادت به معنای غایت خاکساری و فروتنی و فرمانبرداری است و تنها در برابر کسی انجام می شود که فضل و احسان او نسبت به انسان، بی نهایت است. از این رو، عبادت تنها در برابر خدا جایز است. اعمالی چون، نماز، روزه، حج و... همگی مصادیق عبادت اند و اینها را تحت عنوان اعمال عبادی می شناسیم. روح همه اینها همان حقیقت عبادت است و فقط شکل و ظاهرشان با هم تفاوت دارند.

ص: 23

1- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب فضل الدّعاء و الحثّ علیه، ح 1

دعا برترین عبادت

دعا بالاترین مظهر خضوع و اظهار کوچکی در پیشگاه خداوند است. بنده در حال دعا کردن، ناداری خود را در برابر معبودش، بهتر از حالات دیگر وجدان می‌کند و آنگاه که خدای خود را می‌خواند، با همه وجود، احتیاج خود را به خالقش اظهار می‌دارد. با توجه به معنای عبادت، هر چه انسان کوچکی و فقر خود را در برابر خداوند، بیشتر وجدان کند، معنای عبادت_ که همان اظهار خاکساری و فروتنی است_ بیشتر و عمیق تر صدق می‌کند.

دعا و خواندن همراه با اظهار خضوع در مقابل دیگری عبادت محسوب نمی‌شود بلکه مهم نوع اعتقادی است که دعا کننده در مورد کسی که او را میخواند در دل دارد.

دعا محبوبترین کار و ترک آن مبغوض ترین عمل

امام صادق علیه السلام از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل فرمودند:

محبوب ترین اعمال نزد خدای_ عزّ و جلّ_ در زمین دعاست. (1)

و امام محمد باقر علیه السلام فرمودند :

هیچ کس نزد خدای عزّوجلّ مبغوض تر نیست از آن که از عبادت او استکبار ورزد و از او چیزی طلب نکند. (2)

و همان طور که گفته شد دعا از برترین عبادات است.

استکبار از دعا کردن، یک نوع انکار قلبی نسبت به همه کاره بودن

ص: 24

1- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب فضل الدعاء و الحثّ علیه، ح 8

2- همان، ح 2

خدا در رفع نیازهای انسان است. و به همین جهت، نزد پروردگار، مبعوض ترین عمل به حساب می آید .

فضل الهی در گشودن باب دعا

اظهار خضوع و دعا کردن در برابر خدا و به تعبیری دیگر، «گدایی کردن» از خالق، هرگز برای انسان سرافکنندگی و خواری نیست؛ بلکه به عنایت خاصّ خداوند، به بنده این توفیق داده می شود و هر کس چنین عطایی یابد، به داشتن آن افتخار نماید. حقیقت این است که خداوند از روی فضل، به بندگان خود اجازه داده است که او را بخوانند و بدون وجود مانع، باربّ خود سخن بگویند .

امیرالمؤمنین علیه السّلام در نامه ای به فرزند خویش چنین فرمودند:

بدان همان کسی که گنجینه های آسمانها و زمین به دستش است، به تو اجازه دعا داده و برایت اجابت را تضمین کرده و دستور فرموده از او بخواهی تا به تو عطا فرماید... و میان تو و خودش، حاجب و مانعی قرار نداده است... پس با صدور اجازه سؤال به تو، کلیدهای گنجینه هایش را در دستت گذاشته است. (1)

دعا بهترین راه تقرب به خدا

امام صادق علیه السّلام فرمودند :

بر شما باد به اینکه اهل دعا باشید؛ زیرا از هیچ طریقی مانند آن، به خدا تقرب پیدا نمی کنید .

بنابراین، کسی که اهل دعا شود، طبق فرمایش امام صادق علیه السّلام به

ص: 25

بالاترین درجات تقرب نائل می شود . امام صادق علیه السلام در ادامه فرمایش خود فرمودند:

کوچک بودن یک چیز مانع دعا و درخواست آن نشود؛ چون برآوردن نیازهای کوچک به دست همان کس است که نیازهای بزرگ را برآورده می کند. (1)

اگر کسی همان طور که در شفای بیماری سرطان، امیدش به خداوند است، در بیماری سرماخوردگی هم همان طور باشد و بداند این دو بیماری در قدرت شفا دهنده، تفاوتی با هم ندارند یا خداوندی که می تواند پول هنگفتی را در یک روز به ما برساند، همان خدایی است که هزینه ی غذای یک روز را تأمین می کند، اگر کسی همین اعتقاد را در خود تقویت کند، حال دعاکردن در او زیاد می گردد و اهل دعا می شود و به خداوند تقرب پیدا می کند.

انگیزه دعا: محتاج بودن به خداوند

مهم ترین انگیزه برای دعا این است که بنده خود را محتاج خداوند ببیند . پیامبر صلی الله علیه وآله و در ضمن وصیت خود به جناب ابوذر فرمودند: ای ابوذر، جبرئیل تمام گنجینه های دنیا را برای من آورد و به من گفت: ای محمد: این گنجینه های دنیاست و گرفتن آنها چیزی از بهره و منزلت تو نزد پروردگار نمی کاهد. من گفتم: ای دوست من، جبرئیل، مرا به اینها نیازی نیست؛ هر گاه سیر شوم، خدا را سپاس می گذارم و آنگاه که گرسنه شوم، از او درخواست و سؤال می کنم . (2)

ص: 26

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب فضل الدعاء...، ح 6

2- مکارم الاخلاق، ص 463

بنابراین ، وجدان نیاز به خدای متعال، از بزرگترین الطاف اوست که نصیب برخی می فرماید. به طور کلی، طلب نیاز و به زبان آوردن آنها عبادت محسوب می شود .

امام صادق علیه السلام فرمودند:

خدای متعال حاجت بنده اش را _ آن گاه که او را می خواند _ می داند، ولی دوست دارد که نیازها به درگاهش عرضه شود؛ پس هنگامی که دعا می کنی، نیازت را به زبان بیاور . (1)

روشن است که دوست داشتن خدا به جهت فایده ای که خدا می برد نیست. زیرا؛ او بی نیاز مطلق است. اما به زبان آوردن حاجات، نیاز انسان را به خداوند برای خود بنده وجدانی تر و ملموس تر می کند و این همان حقیقتی است که روح بندگی را می سازد و لذا بسیار ارزشمند و قیمتی است .

دعا مغز عبادت

بنابر آیات قرآن، یکی از حکمت‌های گرفتار شدن انسان آشکار شدن عجز آدمی، برای اوست تا زمینه دعا و تضرع او شود .

و ما رسولانی را به سوی اّمتهای پیش از تو فرستادیم. سپس آنها را به سختی و بیچارگی گرفتار کردیم؛ شاید به تضرع افتند. پس چرا آنها وقتی به سختی افتادند، تضرع نکردند؟ ولیکن دل‌هایشان سخت شد و شیطان کارهای { زشت } آنها را برایشان زیبا جلوه داد. (2)

ص: 27

1- اصول ، کافی کتاب الدعاء، باب تسمية الحاجة في الدعاء، ح 1

2- انعام (6) : 42 - 43

و چون هدف از خلقت، عبادت است و روح دعا، اظهار ناداری و طلب از خداوند است، لذا پیامبر فرموده اند:

مغز و حقیقت عبادت دعاست. (1)

تعمیم دعا به امور کوچک و بزرگ

پیامبر فرمودند:

هر نیازی که برایتان پیش می آید {رفع آن} را از خدای عزّ و جلّ درخواست کنید؛ حتی بند کفش را؛ چرا که اگر {خداوند} آن را فراهم نسازد، درست نمی شود. (2)

نیز در حدیثی قدسی آمده است که خداوند به حضرت موسی علیه السّلام فرمود:

ای موسی، همه ما یحتاج خود را از من طلب کن؛ حتّی علف گوسفند و نمک غذایت را. (3)

در فرمایش حضرت باقر علیه السّلام چنین آمده است:

هیچ یک از نیازهای کوچک خود را پیش پا افتاده مشمارید؛ زیرا محبوبترین مؤمنان نزد خدای متعال، درخواست کننده ترین آنهاست. (4)

ص: 28

1- بحار الانوار، ج 93، ص 300، ح 37، به نقل از الدعوات راوندی

2- همان، ص 295، ح 23، به نقل از مکارم الاخلاق

3- همان، ص 303، ح 39 به نقل از عدّه الداعی

4- همان ص 346، ح 9 به نقل از مکارم الاخلاق

یکسان بودن حال بلا و عافیت در لزوم دعا

امام باقر علیه السّلام می فرماید :

سزاوار است که دعای مؤمن در حال آسایش (عافیت) همچون دعای او در حال سختی (بلا) باشد . (1)

انسانها معمولاً در هنگام بلا به طور طبیعی ، به خداوند پناه می برند و با رفع نیاز ، از او غافل می شوند. این همان تفاوت مؤمن و غیر مؤمن است .

امیر مؤمنان علیه السّلام فرموده اند :

فرد گرفتاری که سخت به بلا گرفتار شده به دعا نیازمندتر نیست از کسی که در عافیت است، اما از گرفتاری در امان نیست . (2)

برتری دعا بر تلاوت قرآن

امام رضا علیه السّلام می فرماید :

دعا کردن از قرآن خواندن با فضیلت تر است؛ چون خدای عزّوجلّ می فرماید: { ای پیامبر، بگو } اگر دعایتان نباشد ، خداوندم به شما توجّهی نمی کند . (3)

معاویة بن عمّار از امام صادق علیه السّلام می پرسد: در نماز ، قرآن خواندن بهتر است یا دعا کردن؟ امام علیه السّلام می فرماید:

دعا بهتر است. آیا فرمایش خدای متعال را نشنیده ای که فرمود: « و پروردگارتان گفت : مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم. همانا کسانی که زیر بار بندگی من نمی روند، با خواری داخل جهنّم

ص: 29

1- کافی، ج 2، ص 488

2- بحار الانوار، ج 93، ص 382، ح 12، به نقل از نهج البلاغه

3- همان ص 292، ح 18، به نقل از فقه الرضاع الا

خواهند شد. (1) قسم به خدا، دعا عبادت است. قسم به خدا، دعا عبادت است. آیا دعا عبادت نیست؟ قسم به خدا دعا، عبادت است. قسم به خدا دعا عبادت است. آیا دعا سخت ترین عبادتها نیست؟ قسم به خدا، دعا سخت ترین عبادتهاست. قسم به خدا، دعا سختترین عبادتهاست. قسم به خدا، دعا سخت ترین عبادتهاست.» (2)

الهام و اعطای دعا

گاهی خداوند از روی منت و لطف خود به قلب برخی بندگان، الهام می کند که دعا کنند. از این عنایت الهی در روایات با کلمه «الهام» یا «اعطاء» یاد شده است. امام کاظم علیه السلام در ضمن یکی از فرمایشاتشان چنین فرموده اند... پس خدای عزوجلّ دعا را به او الهام می فرماید (3) و نیز امام صادق علیه السلام فرموده اند: به کسی که دعا عطا شود... (4) البته لازم به ذکر است که اعمال اختیاری ما انسانها در جذب یا دفع این الهام الهی می تواند مؤثر باشد.

ترک دعا، معصیت و گناه

پیامبر صلی الله علیه فرموده اند :

دعا نکردن گناه است. (5)

ص: 30

1- مؤمن / 60

2- بحار الانوار، ج 93، ص 298، ج 29 به نقل از فلاح السائل

3- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب الهام الدعاء، ح 2

4- بحار الانوار، ج 93، ص 363، ج 2، به نقل از الخصال و معانی الاخبار

5- تنبيه الخواطر و نزهة النواظر، ج 2، ص 120

البته فراموش کردن یک امر، اختیاری نیست؛ اما مقدمات و زمینه های آن اختیاری است. ممکن است انسان به سبب ارتکاب برخی گناهان، از این لطف خاص الهی محروم شود. یکی از همین گناهان ضعف و سستی در اعتقاد به توحید پروردگار متعال می باشد که آن هم به نوبه خود معلول کوتاهیهای دیگر انسان در انجام وظیفه بندگی اش است .

در هر حال ، کوتاهی کردن انسان در دعا و درخواست از خدا یا عمدی و اختیاری است ، یا از روی فراموشی و غیر اختیاری که این حالت دوم نیز به سبب کوتاهی کردن در انجام دادن مقدمات اختیاری آن است که نهایتاً به خود انسان بر می گردد .

لزوم فراگیر شدن دعا در همه شؤون زندگی

با رجوع به متون حدیثی، برای ما روشن می شود که ائمه در همه مناسبتها (زمانها و مکانها) دوستانشان را به دعا ترغیب می کرده اند.

عناوین برخی از ابواب کتاب الدعاء در اصول کافی، این مطلب را نشان می دهد :

دعاهای صبح و شام (38 حدیث)

دعاهای هنگام خوابیدن و بیدار شدن (18 حدیث)

دعاهای پیش از نماز (3 حدیث)

دعاهای بعد از نماز (12 حدیث)

دعا برای طلب روزی (13 حدیث)

دعا برای ادای قرض (4 حدیث)

دعا برای رفع گرفتاری و ناراحتی و اندوه و ترس (23 حدیث)

دعا برای رفع دردها و بیماریها (19 حدیث)

دعا برای در امان ماندن از شرور (14 حدیث)

دعا هنگام خواندن قرآن (1 حدیث)

دعا برای حفظ کردن قرآن (2 حدیث)

دعاهای مختصر برای برآورده شدن همه حوائج دنیوی و اخروی (35 حدیث)

منافات نداشتن دعا با کار و زندگی

برخی تصور میکنند اگر انسان بخواهد این چنین به دعا اهمیت دهد، وقت زیادی از عمر خود را باید صرف کند و از کار و شغل باز می ماند.

در پاسخ می گوئیم: دعا مختص آدمهای بیکار نیست؛ بلکه اتفاقاً هر چه پر مشغله تر باشید، باید بیشتر دعا کنید؛ زیرا:

1 - معمولاً اوقات تلف شده و بطالت ما در زندگی بسیار زیاد است که باید آنها را به کارهای مفید، مانند دعا، اختصاص دهیم.

2 - دعا هیچ وقت جای کار را نمی گیرد؛ بلکه در راستای بهره وری بیشتر است. یعنی کار زیاد بدون فایده را به تلاش متعادل به همراه نتیجه مطلوب، تبدیل می کند. این همان است که «برکت» در عمر و سرمایه نامیده می شود.

3 - اگر انسان اهمیت چیزی را درک کند، در برنامه ریزی های زندگی به آن اولویت می دهد. در موضوع دعا نیز با رجوع به آیات و روایات چنین می یابیم که دعا، حتی بین مستحبات نیز، از جایگاه ویژه ای برخوردار است. پس با نظم بخشیدن به امور روزمره، ترتیبی

می دهیم تا از این شاهراه فیض الهی، محروم نشویم.

4- مانند همه جا، در بحث دعا نیز کیفیت مهمتر از کمیت است. به تعبیر دیگر، توجه کردن به شرایط اجابت دعا به ما می فهماند که ملاک اهتمام در امر دعا، صرف وقت زیاد در انجام آن نیست.

ص: 33

فصل 2: آثار و نتائج دعا

اشارة

آثار و نتائج دعا

ص: 35

1- وسیله پیروزی و مایه دلگرمی (سلاح)

پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند :

دعا سلاح مومن است. (1)

دعا را «سلاح» نامیده اند. سلاح وسیله ای است که در نبرد با دشمنان باعث دلگرمی انسان می شود و همچنین ابزاری است برای غلبه و پیروزی .

امام رضا علیه السلام به اصحاب خود فرمود :

همواره، سلاح پیامبران را به کار گیرید. (2)

پرسیدند: سلاح پیامبران چیست؟ فرمودند: دعا .

این تأکیده‌ها نشان می دهد که افراد با انگیزه های عالی و خدایی اگر اهل دعا نباشند، در میدان مبارزه با دشمنان، دست خالی خواهند ماند

ص: 37

1- اصول کافی، کتاب الدعاء باب أن الدعاء سلاح المؤمن ، ح 1

2- همان ح 5

و توان مقابله را از دست می دهند .

بزرگترین دشمن اهل ایمان و انبیای الهی شیاطین اند. شیطان چنان قوی و قدرتمند است که انسان به تنهایی، توانایی، رویارویی باکید و مکر او را ندارد. خداوند به پیامبر عظیم الشان صلی الله علیه وآله وسلم دستور فرمود که از وساوس شیطان به خدا پناه ببرد :

و [ای پیامبر] بگو: خداوندا از وسوسه‌های شیاطین، به تو پناه می آورم. (1)

این دستور الهی به این معناست که پیامبر صلی الله علیه وآله را به تنهایی، حریف مبارزه با شیاطین نیست. وقتی وضعیتی پیامبر صلی الله علیه وآله چنین باشد، حال دیگران روشن است .

حضرت علی علیه السلام فرمودند:

زیاد دعا کن تا از تند و تیزی { حملات } شیطان در امان بمانی . (2)

باز فرمودند :

سپر مؤمن است. (3)

سپر انسان را از شرّ حملات دشمن مصون و محفوظ می دارد و نقش دعا برای اهل ایمان چنین است .

امام هشتم علیه السلام دعا را از نیزه تیز، کاری تر دانسته و فرموده است :

دعا از سرنیزه ی تیز، کاری تر و نافذتر است . (4)

در هر حال، انسان مؤمن در زندگی اش با دشمنان زیادی روبرو است .

ص: 38

1- مؤمنون (23) : 97

2- بحارالانوار، ج 78، ص 9، ح 64 به نقل از مطالب السؤل

3- کافی، کتاب الدعاء، باب انّ الدعاء و سلاح المؤمن، ح 4

4- همان، ح 7

و برای اینکه گوهر ایمان خود را از شرّ دشمنان حفظ کند، باید در میدانهای نبرد، پیروز و سربلند شود. مقابله با این دشمنان جز با سلاح دعا ممکن نیست. البتّه در کنار دعا باید به سفارشهای دیگر اهل بیت علیهم السّلام در این باره نیز عمل شود.

2 - سرازیر شدن روزی (روزی مادی و معنوی)

دومین اثر و برکت دعا به پیشگاه خداوند، سرازیر شدن روزی به سوی انسان است.

پیامبر صلّی الله علیه وآله فرمودند :

آیا به شما سلاحی معرفی نکنم که شما را از شرّ دشمنانتان نجات بخشد و روزیهای شما را سرازیر نماید؟

عرض کردند: بفرمایید . فرمودند :

پروردگارتان را شب و روز بخوانید . (1)

نکته ای که باید مورد توجه قرار گیرد ، این است که مفهوم «رزق» تنها شامل پول و مال و خوراک و پوشاک و مسکن و نظایر اینها نمی شود، بلکه در برگیرنده ارزاق معنوی انسان هم است .

در این موضوع ، اهل لغت چنین گفته اند:

روزیها دو نوع اند: ظاهری برای ابدان ، مانند غذا ، و باطنی برای قلوب، مانند معارف و علوم . (2)

به این ترتیب، مفهوم رزق» عام است و غیر از امور مادی، شامل امور معنوی مانند : علم، ادب حجّ، زیارت و ... نیز می شود .

ص: 39

1- کافی، کتاب الدّعاء، باب انّ الدّعاء و سلاح المؤمن، ح 3

2- مجمع البحرین، ج 5، ص 169 ، ماده رزق

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه شریفه « و از آنچه روزیشان کرده ایم، انفاق می کنند» (1) فرمودند :

از آنچه به آنها، آموخته ایم، نشر می دهند و از آیات قرآن که به ایشان تعلیم داده ایم، تلاوت می کنند. (2)

در این حدیث به روشنی، رزق را شامل علم و قرآن هم دانسته اند.

امام سجّاد علیه السلام فرمودند:

خدایا، مرا عقلی کامل و اراده ای نافذ و خردی برتر و دلی پاک و علمی فراوان و ادبی والا، روزی فرما. (3)

در اینجا هم روزی شامل، عقل دل، پاک علم فراوان و ادب نیکو و امثال این هاست .

امام صادق علیه السلام فرمودند :

خداوندا... روزی کن مرا محبت خود و محبت هر کس که تو را دوست دارد و محبت هرکاری که مرا به محبت تو نزدیک می سازد. (4)

به این ترتیب، محبت خدا و دوستدارانش و محبت همه اعمالی که محبوب خدایند از مصادیق روزی به شمار می آیند. پس وقتی پیامبر صلّ الله علیه وآله می فرماید: دعا باعث سرازیر شدن روزی به سوی شما می شود، باید تمام این مصادیق را در نظر گرفت و آن را منحصر در روزی مادی ندانست .

ص: 40

1- بقره (2) : 3

2- بحار الانوار، ج 2، ص 17، ح 38، به نقل از معانی الأخبار

3- بحار الانوار، ج 87، ص 325، ح 14، به نقل از جنة الأمان

4- بحار الأنوار، ج 86، ص 182، ح 46، به نقل از مصباح المتهجد

طلب روزی از خداوند به دو صورت است یکی دعا و دیگر تلاش. برای تحصیل رزق باید هر دو کار انجام شود و هیچ یک جای دیگری را نمی گیرد. مثلاً برای تحصیل علم و ادب هم باید از خدا خواست و هم باید به سراغ درس و بحث و زانوزدن در محضر عالمان رفت. یکی از آثار و خیرات دعا این است که خداوند در عمل انسان را موفق به یافتن مسیری می نماید که راه رسیدن روزی اوست همچنین با عنایت الهی در مسیری قرار نمی گیرد که با وجود سعی و تلاش چیزی از آن راه نصیصش نمی گردد. راوی می گوید: خدمت امام صادق علیه السلام بودم که یکی از شیعیان از فقر و تنگدستی خود به حضرت شکایت می نمود و اظهار می کرد برای طلب روزی به سرزمین های مختلفی رفته، اما تنها اثرش از دیاد فقرش بوده است. حضرت به او فرمودند:

پس از نماز عشاء این دعا را با تائی بخوان:

اللَّهُمَّ إِنَّهُ لَيْسَ لِي عِلْمٌ بِمَوْضِعِ رِزْقِي وَإِنَّمَا أُطَلِّبُهُ بِخَطَرَاتٍ تُخَطِّرُ عَلَيَّ قَلْبِي فَأَجُورُ فِي طَلْبِهِ الْبُدْدَانَ فَأَنَا فِيهَا أَنَا طَالِبٌ كَالْحَيْرَانِ لَا أَدْرِي أَمِ فِي سَهْلٍ هُوَ أَمْ فِي جَبَلٍ أَمْ فِي أَرْضٍ أَمْ فِي سَمَاءٍ أَمْ فِي بَرٍّ أَمْ فِي بَحْرٍ وَعَلَى يَدَيَّ مَنْ وَمِنْ قَبْلِ مَنْ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ عِلْمَهُ عِنْدَكَ وَأَسْأَلُكَ بِبَيْدِكَ وَأَنْتَ تَقْسِمُهُ بِطُفْئِكَ وَتُسَبِّحُهُ بِرَحْمَتِكَ.

اللَّهُمَّ فَصِّلْ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَاجْعَلْ يَا رَبِّ رِزْقَكَ لِي وَاسِعاً وَمَطْلَبَهُ سَهْلاً وَمَأْخِذَهُ قَرِيباً وَلَا تُعْنِتْنِي بِطَلْبِ مَا

لَمْ تُقَدِّرْ لِي فِيهِ رِزْقًا فَأَتَاكَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِي وَأَنَا فَقِيرٌ إِلَى رَحْمَتِكَ فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَجُدْ عَلَيَّ عَبْدِكَ بِفَضْلِكَ إِنَّكَ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ.

بارالها من به جایگاه روزی خود آگاهی ندارم و صرفاً مطابق افکاری که به قلبم خطور می کند، به دنبال طلب آن در سرزمین های مختلف هستم. بنابراین من همچون افراد سرگردان به دنبال مطلوب خود هستم؛ نمیدانم (آنچه طلب می کنم) در دشت است یا در کوه در زمین است یا در آسمان در خشکی است یا در دریا و به دست چه کسی و از طرف کیست و در عین حال به خوبی آگاهم که علم آن (روزی من) نزد تو و اسبابش به دست توست و تو آن را به لطف خویش تقسیم میفرمایی و به سبب رحمت خود زمینه هایش را فراهم می نمایی.

(حال که چنین است) پس بارالها بر پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و آل او درود بفرست و روزی خود را برای من وسیع و راه طلب آن را آسان و محل بدست آوردن آن را نزدیک قرارده و مرا در طلب کردن آنچه روزیم را در آن مقدر نفرموده ای به رنج و زحمت نینداز، همانا تو از عذاب کردن من بی نیازی و من به رحمت تو محتاجم.

پس بر پیامبر صلی الله علیه وآله او و خاندان ایشان درود فرست و با فضل خود بر بنده ات ببخش، که تو صاحب فضلی عظیم هستی.

(1)

آنچه در همه دعاها وجود دارد توجه قلبی عمیق به خدای متعال به عنوان مسبب الاسباب می باشد و همین توجه می تواند مؤثر و کار ساز باشد.

ص: 42

امام باقر علیه السّلام در توضیح آیه شریفه «وَأَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ» (1)

و از فضل خداوند طلب کنید. فرمودند:

خدا دارای فضلی است که آن را بین طلوع فجر تا طلوع خورشید تقسیم می فرماید.

آن گاه اضافه فرمودند:

یاد کردن خداوند پس از طلوع، فجر از دوندگی در زمین برای طلب روزی مؤثرتر است. (2)

بنابراین دعا حتّی بدون آنکه باطلب روزی از خدا باشد، در سرازیری رزق انسان مؤثر و کارساز است.

3_شفای همه دردها

یکی دیگر از آثار و نتایج دعا شفا بخش بودن آن نسبت به هر دردی است. امام صادق الله فرمودند:

همواره دعا کن؛ زیرا آن درمان هر دردی است. (3)

البته با همان اعتقادی که انسان برای رسیدن روزی اش دعا می کند و همزمان دنبال اسباب و وسائلی می رود، باید در کنار دعا برای شفا خواستن، در پی پیمودن راههای متعارف معالجه دردهایش هم باشد.

4_رسیدن به موفقیت و رستگاری

چهارمین اثر با برکت دعا چیزی است که از آن به کلید نجات و رستگاری تعبیر کرده اند. حضرت علی علیه السّلام فرمودند:

ص: 43

1- نساء، 34

2- تفسیر عیاشی، ج 1، ص 340

3- اصول کافی، کتاب الدعاء باب انّ الدعاء و شفاء من کل داء، ح 1

دعا، کلیدهای نجات و گنجینه های رستگاری است. (1)

حاصل فرمایش امام این است که از طریق دعا می توان به کلیدهای موفقیّت و گنجینه های رستگاری دست یافت. موفقیّت و رستگاری برای یک مؤمن فقط در سایه رضایت و خشنودی خداوند است. اگر این کلید و این گنجینه در اختیار انسان نباشد، از رسیدن به موفقیّت محروم و ناکام خواهد ماند .

امام صادق علیه السلام فرمودند:

بسیار دعا کن که آن کلید هر رحمت و سبب برآورده شدن هر حاجتی است. (2)

طبق این فرمایش گرانقدر ، کلید هر ،رحمتی، دعا به درگاه خداوند است؛ یعنی اگر کسی خواهان رحمت الهی در هر زمینه ای باشد می تواند از طریق دعا باب آن رحمت را بر خود بگشاید. بنابراین، تحصیل سعادت دنیا و آخرت از راه دعا میسر است؛ البتّه به شرط اینکه انسان از سعی و تلاش متعارف هم کوتاهی نکند .

5- رفع بلاهای نازل شده

یکی دیگر از آثار و نتایج دعا رفع بلا یا و مصیبتهاست. بیشتر بلاها در واقع، سلب نعمتهایی است که مدّتی در اختیار انسان بوده است؛ مثل بیماری که سلب نعمت سلامتی است و

یکی از علّتهای اساسی از دست دادن هر نعمت، ناشکری نسبت به آن، با ارتکاب گناه است؛ چون هر گناهی در واقع، مصداق ناشکری

ص: 44

1- اصول کافی باب انّ الدّعاء سلاح المؤمن، ح 2

2- اصول کافی باب الدّعاء يُردّ البلاء و القضاء، ح 7

نعمتهای الهی است .

حضرت علی علیه السلام فرمودند :

هیچ نعمتی و هیچ خوشی و خرمی در زندگی زائل نمی شود، مگر به سبب گناهی که [انسانها] مرتکب می شوند. خداوند هرگز به بندگان ظلم نمی کند. (1)

وقتی خداوند بعضی از نعمت های خود را از کسی می گیرد، در حقیقت، مصیبت و بلا را بر او نازل می کند. این کار از روی عدل الهی است و در اعمال زشت انسان، ریشه دارد. امام علیه السلام در ادامه، فرموده اند :

و اگر ایشان (گناهکاران) در هنگام فرود آمدن بلاها و از دست رفتن نعمتها، با صدق نیت به خدا پناه می آوردند و به او استغاثه می کردند و سستی به خرج نمی دادند و در انجام گناه زیاده روی نمی نمودند، خداوند هر فساد و تباهی را برای ایشان اصلاح می فرمود و هر امر شایسته را به آنان باز می گرداند. (2)

فرمایش مولا- این است که اگر انسانهای گناهکار در وقت فرود آمدن بلا- به درگاه خدا روی می آوردند و از او کمک میخواستند، گرفتاریهایشان رفع می شد و نعمتهای از دست رفته به ایشان بازگردانده می شد. پس تداوم بلاها و مصیبتها به سبب کوتاهی کردن خود مردم در روی آوردن به دعاست .

باز حضرت علی علیه السلام فرموده اند:

ص: 45

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 289، ح 5 به نقل از الخصال

2- همان

همانا خدای سبحان، قهرها و عقوبت‌ها دارد. پس هنگام فرود آمدن آنها بر شما، به وسیله دعا آنها را دفع کنید؛ چرا که بلا را چیزی جز دعا رفع نمی نماید. (1)

هشام بن سالم می گوید:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

آیا میدانید مدت زمان چه بلایی کوتاه و چه بلایی بلند است؟

عرض کردیم: خیر. فرمودند:

هرگاه در هنگام بلا به کسی از شما الهام شد که دعا کند، بدانید که زمان آن بلا کوتاه است. (2)

فرمایش امام روشن می کند که الهام شدن دعا به انسان در هنگام نزول بلا، نشان دهنده ی این است که مدت آن بلا طولانی نیست. در حقیقت، خداوند با الهام دعا می خواهد بلای نازل شده را از گرفتاران رفع کند این بیان به خوبی تأثیر قطعی دعا را در رفع بلا می رساند. بنابراین هم دعا کردن نشانه زودگذر بودن بلا و گرفتاری است و هم دعا نکردن علامت طولانی بودن آن بلاست.

6_ دفع بلای مقدر

یکی دیگر از مهمترین آثار دعا، دفع بلای مقدر است که هنوز واقع نشده است. دفع در اینجا به معنای جلوگیری کردن از فرو باریدن بلا و ایجاد مانع در راه نزول آن است.

از طریق دعا میتوان جلوی نزول بلا یا را گرفت. دعا بلای تقدیر

ص: 46

1- غرر الحکم و در الکلم، ج 2، ح 3512

2- اصول کافی کتاب الدعاء، باب انّ الدعاء یردّ البلاء و القضاء، ح 5

شده را دفع می کند؛ هر چند که به مرحله قضا هم رسیده باشد. تا وقتی بلا واقع نشده است، امکان دفع آن به وسیله دعا وجود دارد. امام هفتم علیه السلام فرمودند:

همواره دعا کنید؛ زیرا دعا و خواستن از خدا بلا را بر می گرداند، در حالی که مقدر شده و متعلق قضا هم واقع شده و فقط امضای (دستور) آن باقی مانده است. (1)

پس تا وقتی امضاء نشده است، می توان به وسیله دعا آن را دفع کرد. پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند:

برای {مقابله و جلوگیری} از بلاء دعا را آماده کنید؛ زیرا قضا را چیزی جز دعا بر نمی گرداند. (2)

بنابراین دعا می تواند مانع نزول بلا گردد.

زراره از امام محمد باقر علیه السلام نقل کرده است :

آیا تو راهنمایی نکنم به چیزی که رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم در مورد آن استثنایی قائل نشده اند؟

زراره عرض میکند: بفرمایید. آن حضرت فرمودند :

دعا قضا را بر می گرداند؛ در حالی که محکم و سخت شده باشد (و انگشتان خویش را به هم چسبانند). (3)

به هم چسبانیدن انگشتان برای نشان دادن ابرام و احکام در قضای الهی است. دعا می تواند چنین حکم میرمی را برگرداند و در حقیقت، مانع وقوع خارجی آن شود.

ص: 47

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب انّ الدعاء یردّ البلاء و القضاء، ح 8

2- بحار الانوار، ج 93، ص 300، ح 37 به نقل از الدعوات راوندی

3- اصول کافی کتاب الدعاء یردّ البلاء و القضاء، ح 6

گاهی بلايى هنوز به مرحلهٔ تقدیر الهی نرسیده است و با دعا می توان جلوی آن را گرفت. امام موسی بن جعفر علیها السلام فرمودند:

همانا دعا بلاى مقدر و غیر مقدر را بر می گرداند .

راوی می گوید: مقدر را فهمیدم؛ اما غیر مقدر را چگونه بر می گرداند؟

فرمودند:

تا اینکه تقدیر نشود . (1)

گاهی انسان به سبب گناه یا امتحان، یا به هر جهت دیگری، مستحق نزول بلا و مصیبتی شده، مشیت و ارادهٔ خدا به مقتضای عدلش، به فرورستاندن بلايى بر او تعلق گرفته؛ اما هنوز نسبت به زمان و مکان و نوع و شدت آن تقدیری نفرموده است. یکی از آثار دعا این است که مانع از تقدیر بلا از طرف خداوند می گردد. به این ترتیب، مراحل بعدی قضا به طریق اولی و امضا نیز منتفی شده و بلا به کلی دفع می گردد. بنابراین، می توان گفت دعا می تواند بلا- و گرفتاری را در هر مرحله که باشد، دفع نماید. مطابق احادیث ائمه علیهم السلام هر چیزی در آسمان یا زمین رخ می دهد، ابتدا، متعلق «مشیت» و «اراده» خداوند واقع می شود و سپس مرحلهٔ «تقدیر» و «قضا» نسبت به وقوع آن صورت می پذیرد.

لذا هر بلايى که نازل می شود، مسبوق به این مراحل است. دعا می تواند در هر مرحله ای، مانع تحقق مرحلهٔ بعد گردد. اگر خواست (مشیت و اراده) خداوند به نزول بلا تعلق گرفته باشد، دعا می تواند مانع

ص: 48

تقدیر آن گردد و اگر به مرحله تقدیر رسیده باشد، دعا می تواند مانع قضای آن بشود و اگر قضای آن هم صورت گرفته باشد، دعا می تواند جلوی امضاء (وقوع) آن را بگیرد.

امیرالمومنین علیه السلام می فرمایند:

امواج بلا را به وسیله دعا پیش از فرو آمدن آن، از خود دور کنید. قسم به آن کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، هر آینه، سرعت فرود آمدن بلا بر مؤمن از سرازیر شدن سیل از بالای بلندی به پایین آن بیشتر است. (1)

و باز فرمودند:

هیچ نعمتی و هیچ خوشی و خرمی در زندگی زائل نمی شود، مگر به سبب گناهی که [انسانها] مرتکب می شوند.

اما ایشان بلافاصله، اضافه فرمودند:

و اگر آنان قبل از نزول بلاء دعا و انابه می کردند، این بلاها برایشان نازل نمی شد. (2)

گناه: منشأ بلا و مصیبت

در سوره شوری / 30 خداوند می فرماید:

و هر مصیبتی که به شما می رسد به سبب اعمال خودتان است و (در عین حال خدا) از بسیاری (گناهان) در می گذرد. طبق این آیه هر مصیبتی که به مومنان می رسد به خاطر گناهی است که خود مرتکب شده اند و خداوند با فرستادن بلا آنان را از گناه پاک می کند تا هنگام مرگ یا در عالم برزخ و آخرت مورد عذاب واقع نشوند عبارت آخر

ص: 49

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 289، ح 5، به نقل از الخصال

2- همان

آیه بشارتی بزرگ برای اهل ایمان است که خداوند از بسیاری از گناهان می گذرد. ناگفته نماند که آیه ی شریفه مورد بحث شامل حال ائمه معصومین علیهم السّلام که از ارتکاب هر گناهی مبرا هستند، نمی شود. وقتی حضرت زین العابدین علی بن الحسین علیهما السّلام بر یزید _ لعنه الله_ وارد شدند، آن ملعون خطاب به امام سجاد علیه السّلام همین آیه را به زبان جاری کرد، کنایه از اینکه مصیبت های وارد بر شما به خاطر گناهان خودتان بوده است(!) حضرت در پاسخ به او فرمودند:

هرگز این آیه در مورد ما نازل نشده است. (1)

طلب مغفرت و عافیت

پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند :

بهترین دعا استغفار است.

خود پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم هم با اینکه هیچ گناهی مرتکب نمی شدند در شبانه روز هفتاد بار طلب مغفرت می کردند. طلب مغفرت از خدا سپر بلاهایی است که به خاطر گناهان مستحقّ فرود آمدن آنها هستیم. البته یکی از لوازم استغفار این است که در عمل، قصد تکرار گناه را نداشته باشیم وگرنه مشمول این فرمایش امام رضا علیه السّلام واقع می شویم که فرمودند :

کسی که از گناهی استغفار کند ولی در عمل آن را کنار نگذارد، مانند کسی است که پروردگارش را مسخره کرده است. (2)

علاوه بر استغفار، دعاهایی نیز در طلب عافیت وارد شده است .

ص: 50

1- تفسیر نور الثقلین، ج 4، ص 58، ح 95

2- اصول کافی، کتاب الدّعاء، باب الاستغفار، ح 3

مانند دعای 23 صحیفه سجادیه و یا دعای مخصوص زیارت امام حسین علیه السّلام که در مفاتیح آمده است .

با این دعاها انسان مومن از خدا می خواهد که همه زندگی او را قرین عافیت قرار دهد نه تنها در دنیا بلکه در آخرت هم بلا و مصیبت

نبیند .

ص: 51

فصل 3: معنای اجابت دعا

اشاره

معنای اجابت دعا

ص: 53

آنچه از خود دعا مهم تر است، اجابت آن به دست خدای متعال است .

معنای عامّ اجابت

دعا به معنای خواندن خداوند است که معمولاً همراه با سؤال و درخواست از درگاه اوست. پاسخی که خداوند به دعای دعاکننده می دهد، «اجابت» آن نامیده می شود. اما آیا هر دعایی اجابت می شود؟ به سخن دیگر آیا خداوند به هر دعایی پاسخ می دهد؟

از بعضی احادیث ائمه علیهم السلام چنین برداشت میشود که هر دعایی اجابتی دارد. این معنا از امام صادق علیه السلام به دو تعبیر نقل شده است:

به هرکس دعا داده شود، اجابت هم داده می شود. (1) و به هرکس دعا داده شود، از اجابت محروم نمی گردد. (2)

ص: 55

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 362، ح 1، به نقل از الخصال

2- همان ص، 363، ح 2 به نقل از معانی الاخبار

هر دو بیان عام است و ظاهر آنها شامل هر دعایی از هر کس می شود. اگر همین معنای عام مقصود امام علیه السلام باشد، باید بگوییم: آری، هر دعایی اجابتی دارد؛ به این معنا که هر دعایی از جانب خداوند، پاسخ داده می شود. اما البته پاسخها با هم متفاوت و گاهی متضادند.

لَبَّيْكَ گفتن خدا به بنده در این فرض، در واقع، ترتیب اثر مثبت دادن به خواسته اوست. این گونه اجابت را «اجابت مثبت» می نامیم.

اما گاهی عکس این حالت است؛ یعنی خداوند پاسخ می دهد، اما پاسخی که به ضرر دعا کننده است. در واقع، به دعای شخص ترتیب اثر منفی می دهد.

اِنَّهُ اطهار عليهم السلام به نقل کرده اند که خدای متعال پیامبر بزرگ خود عیسی علیه السلام را چنین موعظه فرمود:

ای عیسی، به ستمکاران بنی اسرائیل بگو: در حالی که زیر پاهایتان مال حرام و داخل خانه هایتان بتهما هستید، مرا نخوانید؛ چون من قسم یاد کرده ام که: به هر که مرا بخواند، پاسخ دهم و پاسخ من به آنها نفرین آنهاست؛ تا وقتی که از گرد یکدیگر پراکنده شوند. (1)

«لعن» در زبان عربی به معنای «دور و طرد کردن از خیر» است. (2)

لذا طبق حدیث فوق، این هم نوعی ترتیب اثر دادن به دعاهاست که می توانیم آن را «اجابت منفی» بنامیم.

ص: 56

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 373، ح 16، به نقل از عدّة الدّاعی

2- لسان العرب، ج 13، ص 208

لیک گفتن خداوند به دعای بنده و پاسخ دادن به درخواست او می تواند به یکی از این پنج صورت باشد :

1_ برآوردن حاجت در دنیا

اولین پاسخ مثبت خداوند به دعای بنده این است که خواسته اش را در دنیا برآورده سازد. و عده پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله در این مورد چنین است:

هر مسلمانی که دعا بکند و گناهی یا قطع رابطه با خویشان نزدیک نسبی در آن نباشد، خداوند در پاسخ دعای او یکی از سه چیز را عطايش فرماید: یا زود خواسته اش را برآورده کند، یا آن را ذخیره آخرتش قرار دهد یا ... (1) و (2)

2_ عطای بهتر

دومین پاسخ مثبت خدای متعال به دعای بنده مؤمن خود ممکن است به این صورت باشد که چیزی بهتر از آنچه او درخواست کرده، عطايش کند. این عطای بهتر ممکن است زود یا دیر (حتی در آخرت) نصیبش گردد. این مطلب در وصیته که امیرالمؤمنین علیه السلام به فرزند گرامی خود فرموده اند، به این تعبیر آمده است :

چه بسا چیزی را درخواست کنی، اما به تو داده نشود و بهتر از آن را زود یا دیر (هرچند در آخرت) عطايت کنند. (3)

ص: 57

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 366، ح 16، به نقل از الدعوات راوندی

2- معنای دیگر تعجیل در اجابت، زود برآوردن حاجت در مقابل تأخیر اجابت در دنیا است که در ادامه مباحث به بیان آن خواهیم پرداخت

3- نهج البلاغه صبحی صالح نامه 31، ص 399

این تذکار امیرالمؤمنین علیه السلام انسان را هشیار می کند که فقط به آنچه خود طلبیده فکر نکند؛ چرا که گاه، خداوند عطای بهتری به او داده یا خواهد داد که اگر متوجه باشد، ممنون او خواهد شد. مثلاً ممکن است انسان روی یک حاجت دنیوی و مادی اصرار کند، اما خدای مهربان به جای آن یک خیر اخروی و معنوی را به او عنایت فرماید. در این صورت، باید سپاسگزار این لطف الهی باشد.

3_ رفع بلا یا دفع شر

سومین پاسخ مثبت خداوند به دعای بنده مسلمان این است که بلا و شرّی را از او باز دارد. این مطلب در ادامه حدیثی که قسمتی از آن را در عنوان اول (برآوردن حاجت در دنیا) نقل کردیم، آمده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم سومین عطای خداوند را جلوگیری از گرفتار شدن بنده اش به شر دانسته و فرموده اند :

و یا اینکه امر ناپسندی را نظیر آنچه خواسته است از او باز دارد. (1)

به عنوان مثال، مؤمنی از خدا درخواست مقداری مال می کند. خداوند در پاسخ، ممکن است آنچه او خواسته را عطايش نکند، اما به سبب دعایش از یک ضرر مالی - که بر اساس مقدرات الهی قرار بوده به او برسد - جلوگیری نماید .

ص: 58

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 366، ح 16، به نقل از الدعوات راوندی

یکی دیگر از پاسخهای مثبت خداوند به دعای بنده مؤمن این است که آن دعا را کفّاره گناهان قرار دهد و به جای برآوردن خواسته او، از آلودگی همه گناهان یا برخی از آنها پاکش کند. این مطلب در یکی از سخنان رسول گرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم به این صورت نقل شده است.

هر مسلمانی که خداوند را بخواند، خدا پاسخ او را می دهد، یا خواسته وی را به زودی در دنیا برآورده می سازد، یا برای آخرت ذخیره می کند یا کفّاره گناهان دعا کننده قرار می دهد. (1)

آمزش گناهان از بزرگترین نعمتهای الهی است که هیچ نعمت مادی با آن برابری نمی کند. گناه انسان را از اغلب خیرات و برکات مادی و معنوی، محروم می کند. بنابراین، لطف بزرگی است که خداوند پاسخ دعای انسان را از آمزش گناهانش قرار دهد.

5- ذخیره آخرت

آخرین صورت پاسخ مثبت خداوند به دعای بنده این است که آن را ذخیره آخرت او قرار دهد. خداوند پس از آنکه به دعای بنده گرفتارش لبیک می گوید، به او می فرماید:

اگر آنچه را خواسته ای، زود (در دنیا) برآورده سازم، قطعاً بر این کار توانا هستم، ولی اگر برای تو (در آخرت) ذخیره سازم، آنچه برای تو ذخیره می کنم، برای تو بهتر است. (2)

بنده با ایمان خدا خوب می داند که نعمتهای اخروی قابل مقایسه با

ص: 59

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 378، ح 22، به نقل از جامع الأخبار

2- اصول، کافی کتاب الایمان و الکفر باب شدّة ابتلاء المؤمن، ح 7

نعمتهای دنیا نیستند و از همین رو، اگر پاسخ دعایش در آخرت داده شود، قطعاً برای او بهتر از این است که در دنیا خواسته اش برآورده گردد.

از امام صادق علیه السلام نقل شده است :

همانا پروردگار به حساب مؤمن رسیدگی می فرماید. پس به او خطاب می کند: آیا این حساب برایت روشن است؟ می گوید: خیر، ای پروردگار من. پس خداوند می فرماید: در فلان شب، به خاطر [به دست آوردن] فلان چیز مرا خواندی، و من آن را برایت ذخیره ساختم. امام علیه السلام فرمودند: بنده وقتی بزرگی و عظمت پاداش خداوند را می بیند، میگوید: خداوند، ای کاش هیچ چیز را برایم در دنیا برآورده نمی ساختی و برایم ذخیره می کردی!⁽¹⁾

به این ترتیب، روشن می شود که در میان همه انواع اجابت دعای مؤمن همین پاسخ پنجم برایش ارزشمندتر و شیرین تر است؛ اما به شرطی که از آن باخبر باشد و تصوّر نکند که دعایش در پیشگاه الهی گم شده است. بسیاری از اهل ایمان هستند که به سبب جهل و نادانی خود از انواع اجابت دعا، وقتی به حاجت خود نمی رسند، به خدای مهربان خود بدگمان می شوند و وعده هایی نظیر «أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ»⁽²⁾ را به دیده تردید می نگرند. اینها به انواع استجابت دعا - به خصوص ذخیره شدن آن در آخرت - آگاهی ندارند و فقط حاجت دنیوی خود را می بینند و چون زود به خواسته خود نمی رسند، نسبت به صحت وعده

ص: 60

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 371، ح 12، به نقل از التمهیص

2- مؤمن (40): 60

اجابت دعا توسط پروردگار، به شک می افتند. اهل ایمان باید همه انواع اجابت دعا را بشناسند و اجابت اخروی را از برآورده شدن حاجات دنیوی، مهم تر بدانند.

اجابت نکردن مثبت دعا

نکته مهمی که در مورد اجابت دعا باید در نظر داشت، این است که گاهی انسان خواسته ای را به پیشگاه خداوند عرضه و روی آن پافشاری هم می کند، اما خدای حکیم به سبب مصلحت خود فرد، خواسته اش را برآورده نمی سازد. امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه ای که برای فرزند گرامی خویش مرقوم فرموده اند، پس از اشاره به اینکه گاهی خواسته انسان برآورده نمی شود، ولی عطای بهتری به او می دهند، فرض دیگر را چنین مطرح می فرمایند:

یا خواسته ات از تو بازداشته می شود؛ به خاطر آنچه خیر تو در آن است. چه بسیارند اموری که تو آنها را طلب می کنی، اما اگر به تو بدهند، تباهی دین تو در آن است. (حال که چنین است) چیزی را [از خدا] بخواه که زیباییاش برایت بماند و ضرر و زیانی برای تو نداشته باشد. اما مال (دنیا) برایت باقی نمی ماند و تو نیز برای باقی نخواهی ماند. (1)

تعجیل منفی در اجابت دعا

مردم از اسرار پشت پرده خبر ندارند؛ به همین جهت تصوّر می کنند که هر کس حاجتهایش زود برآورده می شود، محبوب خداوند

ص: 61

است. این تصوّر یک گمان باطل است و ملاک محبوبیت نزد خدا این امر نیست .

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

همانا بنده دشمن خدا، خدای عزوجل را در مورد پیشامدی که برایش رخ داده است، میخواند؛ پس به فرشته موکل بر آن کار خطاب می شود: حاجت بنده مرا برآور و در این امر تعجیل کن؛ زیرا من از شنیدن فریاد و صدای او کراهت دارم .

در این حال مردم [چون از سرّ کار خبر ندارند] می گویند: حاجت او برآورده نشده است جز به دلیل گرامی بودنش [نزد خداوند]! (1)

انواع تأخیر در اجابت

در هر حال، تأخیر در اجابت دعا به دو صورت ممکن است: یا این تأخیر در دنیاست یا زمانش به آخرت کشیده می شود. فرض دوم همان است که در بحث انواع اجابت گفته شد که گاهی خداوند دعای شخص را ذخیره آخرتش می گرداند و در حقیقت، به جای آنکه در دنیا حاجت او را برآورد، ثواب و پاداش آن را در آخرت عطایش می فرماید که این کار برای بنده، خوشحال کننده تر از این است که در دنیا به خواسته اش برسد. در بسیاری از احادیث، مقصود از به تأخیر انداختن اجابت دعا، همین معناست که اثر آن را نه در دنیا بلکه در آخرت دریافت نماید. نمونه هایی از این احادیث را در بحث گذشته نقل کردیم . (2)

ص: 62

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 371، ح 9

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من أیطات علیه الاجابة، ح 7

نمونه هایی از تأخیر اجابت در دنیا

اسحاق بن عمّار از امام صادق علیه السلام می پرسد: آیا امکان دارد دعای شخص مستجاب گردد، اما برآورده شدن حاجتش به تأخیر افتد؟

آن حضرت در پاسخ فرمودند: بله، بیست سال. (1)

و در حدیث دیگر از امام صادق علیه السلام نقل شده است که:

از زمانی که خدای عزّ و جلّ فرمود: «دعای شما دو نفر (موسی و هارون) مستجاب شد.» (2) تا نابودی فرعون، چهل سال فاصله بود. (3)

مورد دیگر در استجابات دعای حضرت نوح علیه السلام است. ایشان پس از 900 سال تحمل رنج، دست به دعا برداشت و فرج شیعیانش را درخواست کرد. جبرئیل نازل شد و فرمود:

همانا خدای متعال دعایت را مستجاب فرمود. امام صادق علیه السلام در همین موضوع فرمودند:

فاصله ی میان اجابت دعا [ی نوح] و وقوع طوفان، پنجاه سال بود. (4)

نهی از استعجال در اجابت دعا

با توجه به اینکه تأخیر در اجابت دعا معلول حکمت‌هایی در افعال خداست، انسان مؤمن باید خود را از آفت «استعجال» در امر اجابت دعا به دور نگه دارد. یکی از حربه های شیطان برای اینکه بنده خدا را از درگاه او براند، این است که وقتی پس از مدتی دعایش مستجاب نشد، او

ص: 63

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من أیطات علیه الاجابة، ح 4

2- یونس (10): 89

3- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب من ابطات علیه الإجابة، ح 5

4- کمال الدین باب 2، ح 2

را از اجابت دعایش ناامید می کند، این همان «استعجال» مذمومی است که در احادیث از آن نهی شده است. از مولا جعفر بن محمد علیهما السلام نقل است که می فرمودند:

مؤمن تا آنگاه که به استعجال مبتلا نشود و در نتیجه، ناامید گردد و دست از دعا بکشد، از سوی خدا، همواره در خیر و آسایش و رحمت خواهد بود.

راوی خدمت آن حضرت عرض میکند: استعجال چگونه است؟

امام علیه السلام فرمودند:

بگوید: از فلان زمان دعا کرده ام و اجابتی ندیده ام. (1)

این حدیث درباره فرد مؤمن است که اگر دست از دعا بردارد و از اجابت آن ناامید نشود، همیشه در خیر و خوبی است و هر وضعیتی پیدا کند، زیر چتر رحمت الهی خواهد بود. مؤمن باید یقین داشته باشد که از وقتی دست به دعا بلند می کند، خداوند کار اجابت دعای او را به جریان می اندازد. امام صادق علیه السلام می فرمایند:

همانا هر گاه بنده ای دعا کند، خدای متعال تا وقتی او به استعجال نیفتاده در کار اجابت خواسته اوست. (2)

باز بودن باب اجابت دعا

یکی از نتایج و لوازم این دیدگاه آن است که انسان مؤمن همیشه باب اجابت خداوند را به روی خود و دعایش باز می بیند. این مقتضای و عده ای است که پیشوایان معصوم ما بیان کرده اند.

ص: 64

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 374، ح 16، به نقل از عدّة الداعی

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الالاحاح في الدعاء والتلبث، ح 1

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

چنین نیست که خداوند ... باب دعا را بر بنده ای بگشاید، اما باب اجابت را بر او ببندد. (1)

مخفی بودن اجابت در دعاها

موضوع دیگری که در امر اجابت دعا باید مورد توجه باشد، این واقعیت است که خداوند حکیم اجابتش را در میان دعاها مخفی کرده است. هیچ کس به طور قطع، نمی داند کدام دعایش در چه وقت، به اجابت می رسد. این امر موجب می شود که انسان هیچ دعایی را ناچیز نشمرد و به همه دعاهاى خود یا دیگران امید اجابت داشته باشد. حضرت باقر العلوم علی السلام از پدران خویش، از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل فرموده اند :

همانا خدای متعال ... اجابت خود را در دعایی که به درگاه او می شود، مخفی کرده است. پس هیچ یک از دعاهایی را که به سوی او می شود، کوچک نشمار؛ چه بسا همان دعا _ بدون آنکه بدانی _ مورد اجابت واقع شود. (2)

شرایط اجابت دعا

خداوند متعال _ که به بندگانش و عده اجابت دعا را داده - شروطی را قرار داده است که بعضی به شخص دعا کننده و برخی به خود دعا بر می گردد .

ص: 65

1- نهج البلاغه صبحی صالح حکمت 435، ص 553

2- معانی الاخبار، ص 112 و 113

گروهی به حضرت صادق علیه السلام عرض کردند ما دعا می کنیم، اما مستجاب نمی شود. ایشان فرمودند :

چون شما کسی را می خوانید که معرفتی نسبت به او ندارید. (1)

معرفت صحیح نسبت به خدا مثال های زیاد دارد. مثلاً بنده باید خداوند را مالک نفع و ضرر بداند. پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم می فرمایند:

خداوند عزّ و جلّ می فرماید: هر کس از من درخواستی کند و من را مالک و صاحب اختیار نفع و ضرر بداند، من خواسته اش را اجابت می کنم. (2)

نکته دیگر اینکه معرفت صحیح خداوند فقط به خود خداوند متعال محدود نمی شود؛ یعنی لازمه توحید، شناخت پیامبر و امام است. به عنوان مثال، ابو حمزه از امام باقر علیه السلام پرسید:

معرفت خدا چیست؟

امام پاسخ دادند:

باور داشتن خدای عزّ و جلّ و باور داشتن پیامبرش و دوستی و همراهی با علی و پذیرفتن امامت او و ائمه هدی و بیزاری جستن از دشمنانشان به سوی خدا. این است معرفت خدای عزّ و جلّ. (3)

ص: 66

1- التوحید، شیخ صدوق، ص 289، باب 41، ح 7

2- بحار الانوار، ج 93، ص 305، ح 1 به نقل از عدّة الداعی

3- کافی، ج 1، ص 193، کتاب الحجّة باب معرفت الامام و الرد الیه ح 1

از امیر المؤمنین علیه السلام پرسیدند: چرا دعا می کنیم، اما اجابت نمی شود؟ فرمودند:

برای اینکه دل‌های شما هشت نوع خیانت کرده است.

سپس این هشت خیانت را یک یک، شرح دادند:

1 - اول اینکه شما به خدا معرفت پیدا کردید، اما حق او را مطابق آنچه بر شما واجب فرموده، ادا نکردید. به همین دلیل، معرفت شما [به خداوند] سودی به حال شما نداشته است.

2 - دوم اینکه شما به رسول او ایمان آوردید، اما با سنت او مخالفت کردید و شریعت او را می‌رانید. پس نتیجه ایمان شما [به رسول خدا] کجاست؟

3 - سوم اینکه شما کتاب او را که بر شما نازل شده، قرائت کردید، اما به آن عمل نکردید و گفتید: شنیدیم و اطاعت کردیم. سپس مخالفت کردید.

4 - چهارم اینکه شما ادعا کردید که از آتش [غضب الهی] می ترسید، اما در هر زمان، با ارتکاب گناهانتان به سوی آن آتش قدم بر می دارید. پس ترس شما [از آتش غضب الهی] کجاست؟

5 - پنجم اینکه شما گفتید که به بهشت شوق و رغبت دارید؛ در حالی که همواره مرتکب کارهایی می شوید که شما را از آن دور می کند. پس شوق و رغبت شما به بهشت کجاست؟

6 - ششم اینکه شما نعمت مولی (خداوند) را خوردید، ولی شکر آن را به جا نیاورید. شکر نعمت، قلبی، زبانی و عملی است و کوتاهی در شکر، خیانت در آنها محسوب می شود.

7 - هفتم اینکه خداوند به شما دستور داد تا با شیطان دشمنی کنید و گفت: همانا شیطان دشمن شماست؛ پس او را دشمن

بگیرید. اما شما در حرف و سخن، با او دشمنی کردید و به سبب مخالفت با امر الهی با او دوستی نمودید .

8 - هشتم اینکه شما عیبهای مردم را جلوی چشمانتان و عیبهای خود را پشت سرتان قرار دادید. کسانی را سرزنش می کنید که خود از آنها برای سرزنش شدن، سزاوار ترید .

پس با وجود این خیانتها کدام دعایان مستجاب می شود؛ در حالی که خود ابواب و راههای اجابت را مسدود کردید؟ پس از خداوند پروا کنید و اعمال خود را نیکو گردانید و باطنهای خود را خالص گردانید و امر به معروف و نهی از منکر کنید. در این صورت است که خداوند دعایان را مستجاب می فرماید . (1)

3_ کسب حلال

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هر کس دوست دارد دعایش مستجاب شود، باید درآمد خود را از راه حلال قرار دهد. (2)

4_ دعا در حال عافیت

امام صادق علیه السلام فرمودند:

جدم فرمود: در دعا کردن، پیشی گیرید؛ زیرا اگر بنده ای زیاد اهل دعا باشد، وقتی بلایی به او می رسد و دعا می کند، گفته می شود: صدای آشنایی است اما اگر زیاد اهل دعا نباشد، وقتی در هنگام نزول بلا دعا می کند می گویند: پیش از امروز کجا بودی؟! (3)

ص: 68

1- بحار الانوار، ج 93، ص 376، ح 17، به نقل از دعائم الدین

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الثناء قبل الدعاء، ح 9

3- اصول کافی، باب التقدّم في الدعاء، ح 5

تا اینجا چهار شرط کلی مربوط به دعا کنندگان مطرح شد، اینک دو شرط دیگر که به حالت دعا کردن مربوط می شود:

شرط اول دعا: اقبال قلبی

اقبال قلبی یعنی آدمی در موقع دعا کردن، قلباً متوجه خداوند و دعا به درگاه او باشد.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

همانا خدای عزّ و جلّ دعایی را که برخاسته از دل غافل و بی توجه باشد، مستجاب نمی کند. بنابراین، در وقت دعا کردن، با دل خود رو بیاور؛ آن گاه به اجابت [دعا] یقین داشته باش. (1)

شرط دوم دعا: رقت قلب

امام صادق علیه السلام فرمودند:

همانا خدای عزّ و جلّ دعایی را که برخاسته از دل سخت باشد، مستجاب نمی فرماید. (2)

و باز فرمودند:

هرگاه [دل] یکی از شما نرم شد، دعا کند؛ زیرا دل تا خالص نگردد، نرم نمی شود. (3)

خلوص یعنی صفای دل و پاک شدن آن از اموری مانند نیرنگ، حسد، حرص و هرگناه دیگر، وقتی قلب انسان از این آلودگیها پاک شود، بیشتر در معرض نزول رحمت الهی قرار می گیرد و به همین جهت

ص: 69

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاقبال علی الدعاء، ح 1

2- همان، ج 4

3- اصول، کافی، کتاب الدعاء، باب الاوقات و الحالات...، ح 5

است که فرمودند در آن حال دعاکنید.

پس در مجموع، از احادیث ائمه علیهم السلام می توان نتیجه گرفت که وعده اجابت دعا به کسانی که با رقت قلب دعا می کنند، داده شده و دعا با حالت قساوت قلب، مشمول این وعده نیست .

مواع اجابت

1_ پاک نبودن دل

اولین مانعی که بر سر راه اجابت دعا وجود دارد، پاک نبودن دل انسان از آلودگیهای روحی و معنوی است. امام صادق علیه السلام می فرماید:

یکی از بنی اسرائیل سه سال از خدا میخواست که به او فرزند پسری عطا فرماید. وقتی دید که خداوند او را اجابت نمی کند، عرض کرد: ای پروردگار من! آیا از تو دور هستم که صدایم را نمی شنوی؟ یا توبه من نزدیک هستی، و جوابم نمی دهی؟

پس کسی را در خواب دید که به او گفت:

تو سه سال است که خداوند را می خوانی، بازبان بدگو و دل بی رحم و ناپاک و تبت نادرست. پس [اگر می خواهی دعایت مستجاب شود] بد زبانی ات را کنار بگذار و قلبت تقوای الهی پیشه سازد و تبت نیکو گردد .

آن مرد به این سفارش شما عمل نمود، و سپس به درگاه خداوند دعا کرد؛ پس پسری برای او به دنیا آمد. (1)

خواندن خداوند با زبان آلوده به سخنان زشت و قلب ناپاک و با تبت نادرست، از بزرگ ترین مواع استجاب دعا به شمار می آید.

ص: 70

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 377، ح 18، به نقل از فلاح السائل

یکی دیگر از موانع اجابت دعا، بودن حَقِّ النَّاسِ برگردن دعاکننده است. این حق ممکن است مالی یا غیر مالی باشد؛ مثلاً اگر باکار یا سخن خود آبروی مؤمنی را برده باشد، در واقع، حَقِّی از او ضایع کرده است. هر کس حَقِّ دیگران را ضایع کرده باشد، به آنان مدیون است. این حَقِّ ضایع شده «مَظْلَمَه» نامیده می شود که یکی از موانع استجاب دعا شمرده شده است. امیرالمؤمنین علیه السَّلام از قول حضرت عیسی بن مریم علیه السَّلام نقل فرموده اند که خداوند متعال به ایشان چنین وحی فرمود:

من دعای هیچ یک از شما را اگر حقی از دیگران بر عهده اش باشد، مستجاب نمی کنم. (1)

گاهی انسان بر اجابت دعایی به پیشگاه الهی اصرار زیاد می کند و به گمان خود تمام شرایط اجابت را هم فراهم نموده است؛ اما اثری از اجابت دعا نمی بیند. یکی از موانع جدی در این امر، حق یا حقوقی است که از دیگران به عهده اوست و چه بسا سالهای سال از آن گذشته و آن را فراموش کرده باشد. در این صورت، باید به جبران و ادای آن حق و «مظلومه» اقدام کند تا مانع اجابت رفع گردد.

3_ گناه

از مهمترین موانع استجاب دعا گناه است که تأثیر بسزایی در این خصوص دارد. از امام باقر علیه السَّلام نقل شده است:

همانا بنده برآورده شدن یکی از حاجتهای دنیوی خود را از خداوند می خواهد. پس خدای متعال کار برآوردن آن را در آینده

ص: 71

نزدیک یا با اندکی تأخیر _ به جریان می اندازد. در همین میان، بنده گناهی مرتکب می شود. پس [خداوند] به فرشته ای که برای برآوردن نیاز آن بنده گماشته شده است، می فرماید: خواسته اش را برآورده نکنید؛ زیرا او [با انجام گناه] خود را در معرض ناخشنودی من قرار داده از جانب من، مستحقّ محرومیت گردیده است. (1)

آری، گناه مسیر اجابت دعا را منحرف و جریان آن را مسدود می کند. کسی که به اجابت دعایش امید دارد، باید پیش از دعا و پس از آن، از ارتکاب عملی که موجب ناخشنودی خداوند از او می گردد، اجتناب کند. لذا کسی که به انجام گناهی عادت دارد و در مسیر معصیت قدم بر می دارد، هر قدر اصرار و پافشاری کند، باز هم مستحق رحمت الهی و استجاب دعا نمی شود. پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

حضرت موسی علیه السلام از کنار یکی از یارانش گذشت که در حال سجده (مشغول دعا) بود. آن حضرت پس از انجام، از همان مسیر بازگشت و آن شخص همچنان در حال سجده بود. به او گفت: اگر رفع نیاز تو به دست من بود، حتماً برایت برآورده می کردم. اینجا بود که خداوند به او (موسی علیه السلام) وحی فرمود:

اگر آن قدر سجده کند که گردشش قطع شود، من او را نمی پذیرم؛ مگر اینکه از آنچه نمی پسندم، خارج و به آن صورتی که دوست دارم، درآید. (2)

ص: 72

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 376، ح 16، به نقل از عدّة الداعی

2- همان، ص 341، ح 11، به نقل از عدّة الداعی

یکی از اصحاب امام صادق علیه السلام می گوید:

خدمت آن حضرت رسیدم و عرض کردم: خداوند می فرماید: «أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ»⁽¹⁾؛ اما من دعا می کنم ولی اجابت نمی بینم. امام فرمودند: آیا معتقدی که خدای متعال خلف وعده می کند؟ خیر. فرمودند: پس چه (چرا دعایت مستجاب نمی شود)؟ گفتم: نمی دانم. فرمودند: من به تو خبر می دهم.

بدانید که شما اگر خداوند را در آنچه به شما امر فرموده، اطاعت کردید، سپس او را می خواندید، شما را اجابت می فرمود؛ اما شما با او مخالفت و او را معصیت می کنید؛ پس او شما را اجابت نمی نماید.⁽²⁾

روشن است که امام صادق علیه السلام یکی از موانع جدی و مؤثر اجابت دعا را گناهان دعا کننده می دانند. کسی که با امر الهی مخالفت می کند، خداوند هم پاسخ او را نمی دهد.

4_ مخالفت با حکمت

از دیگر موانعی که برای اجابت دعا ذکر شده، این است که آنچه انسان از خدا درخواست می کند، با حکمت او مخالف باشد. به این مطلب در سخنی از امیرالمؤمنین علیه السلام تصریح شده است:

همانا کرم خدای سبحانه حکمت او را نقض نمی کند و به همین دلیل، هر دعایی اجابت نمی شود.⁽³⁾

کارهای خداوند همیشه و برای هرکس، حکیمانه است. این

ص: 73

1- غافر (40): 60

2- بحار الأنوار، ج 93، ص 319، ح 28، به نقل از فلاح السائل

3- غرر الحکم و درر الکلم حدیث 3764

حکمت گاهی به صلاح و مصلحت خود دعا کننده مربوط می شود؛ مانند اینکه شخص در دعایش چیزی را بخواهد که اگر خدا آن را به او عطا کند، به ضرر دین یا دنیایش باشد. در این صورت، چون خود فرد از آنچه به صلاحش است خبر ندارد، دعا می کند و چیزی را طلب می کند که به ضررش تمام می شود. اما خداوند حکیم اگر بخواهد به بنده اش خیر برساند _ دعای او را مستجاب نمی فرماید .

باید دانست همیشه حکمت کارهای خدا به صلاح و مصلحت فرد دعا کننده مربوط نمی شود. در پس پرده آنچه در ظاهر دیده می شود، حساب و کتابهای فراوانی در کار است که ما انسانها از بیشتر آنها بی خبریم.

5_ کوناهی در ایجاد اسباب

مانع بسیار مهم دیگر در مسیر استجاب دعا، این است که دعا کننده به دعای تنها اکتفا کند و هیچ تلاشی در راه تهیه اسباب و مقدمات تحقق خواسته اش انجام ندهد .

از امام صادق علیه السلام چنین نقل شده است :

دعای چهار کس مستجاب نمی شود: کسی که در خانه اش می نشیند [کار و تلاش نمی کند] و می گوید: خدایا به من روزی برسان. پس به او [از جانب خداوند] گفته می شود: آیا تو را به طلب [روزی] امر نکردم؟... و کسی که مالی دارد، ولی آن را تباه می کند و می گوید: خدایا به من روزی برسان. پس [از جانب خدا] به او گفته می شود: آیا به تو دستور میانه روی و اعتدال ندادم؟ آیا تو را امر نکردم که اموال خود را در راه صحیح خرج کنی؟... و کسی که مالی دارد ولی آن را بدون اینکه شاهد بگیرد، به دیگری

قرض داده است. به چنین کسی [از جانب خداوند] گفته می شود آیا به تو دستور ندادم که در هنگام قرض دادن شاهد بگیری؟ (1)

6_ ترک امر به معروف و نهی از منکر

عامل دیگری که به عنوان مانع اجابت دعا مطرح شده، ترک امر به معروف و نهی از منکر است. به تصریح روایات، این گناه باعث می شود که دعای نیکان و اخیار نیز به هدف اجابت نرسد. از پیامبران گرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم نقل شده است که فرمودند:

شما باید امر به معروف و نهی از منکر کنید وگرنه، خداوند بدهای شما را بر خوبانتان مسلط می گرداند، آن وقت، نیکان شما دعا می کنند، اما مستجاب نمی شود. (2)

خوبان کسانی اند که خود اهل گناه و معصیت نیستند؛ اما اگر با امر به معروف و نهی از منکر، بدها را به راه نیاورند یا حداقل وظیفه شرعی خود را نسبت به آنان انجام ندهند، مستحق وعید الهی می گردند. وعید خداوند این است که دعای ایشان به پیشگاه خداوند اجابت نمی شود.

7_ اهل شراب یا آلات موسیقی یا قمار بودن

از دیگر موانع اجابت دعا این است که دعا کننده با آلات موسیقی یا آلات قمار سر و کار داشته باشد. همه این گونه ادوات را «آلات لهو» می نامند. اینها به قدری مبعوض خدای متعال اند که وجود آنها در یک خانه، اهل آن را از همه برکات الهی محروم می کند و مانع فرود آمدن فرشتگان الهی به آنجا می گردد. از پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم نقل شده

ص: 75

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من لا تُستجاب دعوته، ح 2

2- بحار الأنوار، ج 93، ص 378، ح 21، به نقل از فلاح السائل

که فرمودند:

فرشتگان به خانه ای که در آن شراب یا دایره زندگی یا سه تار یا نرد باشد، وارد نمی شوند و دعای اهل آن به اجابت نمی رسد و خداوند برکت را از آنان برمی دارد. (1)

در این حدیث شریف، به چند چیز که به شدت، نزد خدا پلید و خبیث شمرده می شوند، اشاره شده است. یکی شراب است و دیگری، برخی از آلاتی که برای ساخت موسیقی به کار می رود و سوم یکی از آلات قمار که با آن نرد بازی می کنند. وجود یکی از این سه چیز در هر خانه ای، رحمت الهی را از آن دور می کند و مانع اجابت دعای کسانی می شود که اهل یکی از این امور باشند.

نتیجه اینکه مانع شدن هر یک از موانع اجابت دعا_ غیر از مورد چهارم که به کوتاهی کردن خود فرد مربوط نمی شود_ ضروری و قطعی نیست و بستگی دارد به اینکه خداوند بخواهد با عدل خود با بنده اش رفتار کند یا با فضل. مانع شدن آن عوامل فقط در فرضی است که عدل الهی اجرا شود.

اجابت شندگان

اشاره

آخرین مطلبی که در بحث اجابت دعا باید مورد توجه قرار گیرد، وعده خاصی است که از جانب خداوند به برخی افراد، به صورت مطلق یا در حالات خاصی، برای اجابت دعاهای ایشان داده شده است. تعداد مهمترین این موارد به پانزده عدد می رسد که در اینجا به همه آنها اشاره

می کنیم:

ص: 76

1_ دعا یا نفرین پدر در حقّ فرزند

اولین موردی که مشمول و عده اجابت دعا به طور خاص قرار گرفته، دعا یا نفرین پدر در حقّ فرزندش است؛ دعای پدر در حقّ فرزند نیکوکار و نفرین او در حق فرزندى که مرتکب «عقوق» پدر شده است.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

سه گونه دعا از خدای متعال محبوب و پوشیده نمی ماند: دعای پدر در حقّ فرزندش وقتی به او نیکی کرده و نفرین پدر در حقّ فرزند وقتی او را ناراحت نموده است ... (1)

فرزندى که به پدرش نیکی و احسان کند و مورد دعای خیر او قرار گیرد و فرزندى که پدر خود را ناراحت کند و آزار دهد و مورد نفرین او واقع شود، دعا یا نفرین پدرش در حقّ وی مستجاب خواهد شد.

2_ دعا یا نفرین مظلوم

یکی از کسانی که نسبت به دعایشان به طور خاص، و عده اجابت داده شده، مظلوم است. کسی که حقّش پایمال شده و مورد تجاوز قرار گرفته، مظلوم است. دعای چنین کسی در دو مورد مستجاب است:

یکی در حقّ ظالمی که به او ستم کرده؛ یعنی نفرین مظلوم در حقّ ظالم. دوم در حقّ کسی که انتقام او را از ظالم بگیرد، در حدیث امام صادق علیه السلام که سه دعا را مستجاب دانسته اند - پس از دعای پدر در حقّ فرزند، چنین آمده است:

ص: 77

نفرین مظلوم در حقّ ظالم به خود و دعای خیر مظلوم در حقّ کسی که انتقام او را از ظالم بگیرد . (1)

3_ دعا یا نفرین مؤمن در حقّ کسی که به او نیکی یا بدی کرده است

در ادامه فرمایش امام صادق علیه السّلام گروه سومی که به اجابت دعایشان وعده داده شده، معرفی شده اند :

شخص مؤمنی که در حقّ برادر مؤمن خود دعا کند؛ هنگامی که [آن برادر دینی] به خاطر ما [اهل بیت علیهم السّلام] به او مساعدت و کمکی کرده است. همچنین نفرین آن مؤمن در حقّ مؤمن دیگر در صورتی که با وجود توان کمک و نیاز ضروری او، از مساعدت دریغ نموده است. (2)

وظیفه هر مؤمنی نسبت به برادران و خواهران ایمانی اش این است که اگر امکاناتی دارد و از دستش کمکی بر می آید، از مساعدت به آنان کوتاهی نکند.

4_ دعای امام عادل در حقّ رعیت

یکی دیگر از دعاهایی که به اجابت آن وعده داده شده، دعای خیر امام عادل در حقّ رعیت خویش است. از مولا امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل شده که فرمودند:

دعای چهارکس رد نمی شود: امام عادل در حقّ رعیتش. (3)

قطعی ترین مصداق این امر، دعای امام زمان علیه السّلام در حقّ شیعیان خود است و این وعده از دلنشین ترین وعده های الهی است که امید زیادی را

ص: 78

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 356، ج 6، به نقل از امالی طوسی

2- همان

3- بحار الأنوار، ج 77، ص 423، ح 40، به نقل از الارشاد مفید

در دل‌های مؤمنان ایجاد می‌کند و به آنان بشارت می‌دهد که اگر از استجاب دعاى خود و دیگران ناامید هستند، می‌توانند به دعاى امام زمانشان در حقّ خود امید ببندند که خدا به اجابت آن وعده داده است.

5_ دعاى فرزند نیکوکار در حقّ پدرش

دعاىی دیگر که به اجابت آن وعده داده شده، دعاى فرزند نیکوکار است در حقّ پدرش. این مورد در ادامه حدیثی که از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل شد، به این تعبیر است:

و [دعاى] فرزند نیکوکار در حقّ پدرش. (1)

همان طور که دعاى پدر در حقّ فرزند نیکوکارش مستجاب است (مورد اول)، دعاى فرزند نیکوکار نیز در حقّ پدرش مستجاب می‌باشد. در اینجا ملاک، نیکوکار (باز) بودن فرزند است.

6_ دعاى عمره گزار

یکی از دعاهایی که به اجابت آن وعده داده شده، دعاى کسی است که عمره خانه خدا را به جا می‌آورد. از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه وآله نقل شده است که فرمودند:

دعاى چهار کس رد نمی‌شود و درهای آسمان برای آن [دعا] باز می‌شود و به عرش می‌رسد: دعاى خیر پدر در حقّ فرزندش و نفرین مظلوم در حق کسی که به او ظلم کرده و دعاى عمره گزار تا زمانی که [از عمره] برگردد. (2)

هم کسانی که عمره مفرده (در غیر فصل حجّ) به جا می‌آوردند و هم

ص: 79

1- بحار الأنوار، ج 77، ص 423، ح 40، به نقل از الارشاد مفید

2- بحار الأنوار، ج 93، ص 354، ح 1 به نقل از امالی صدوق

آنان که به عنوان بخشی از حج تمتع، عمره تمتع انجام می دهند، هر دو گروه، معتمر (عمره گزار) هستند و تا زمانی که از خانه خدا مراجعت نکرده اند، دعاهایشان مستجاب است .

7_ دعای روزه دار

دعای دیگری که به اجابتش وعده داده شده، دعای روزه دار است پیش از آنکه افطار نماید. در حدیث گذشته چهارمین کسی که دعایش رد نمی شود و به عرش الهی می رسد، همین مورد است :

و [دعای] روزه دار پیش از آنکه افطار کند . (1)

خداوند به کسی که در طول روز، روزه داشته و هیچ یک از مفطرات را انجام نداده، وعده فرموده که پیش از افطار دعایش را مستجاب فرماید.

8_ دعای حج گزار

از دعاهایی که به استجاب آن وعده داده شده، دعای کسی است که به حج خانه ی خدا مشرف می گردد از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند :

سه گروه دعاهایشان مستجاب است: حج گزار، پس بنگرید که چگونه جای او را می گیرید ... (2)

می فرمایند خدا دعای حج گزار را مستجاب می فرماید؛ حال شما بنگرید که چگونه جای او را در میان خانواده و بازماندگانش می گیرید .

ص: 80

1- بحار الأنوار، ج 93 ، ص ، 354 ح 1 به نقل از امالی صدوق این حدیث در کتاب شریف ، اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته ح 6 نیز آمده است

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته ، ح 1

مقصود این است که وقتی کسی به حجّ مشرف می شود، دیگران وظیفه دارند جای خالی او را در خانواده اش از جهت رسیدگی و رفع مشکلات آنان، پر کنند. باید نزدیکان و آشنایان او به گونه ای رفتار کنند که خانواده حاجی و کسانی که تحت سرپرستی او بوده اند، حتی الامکان، احساس خلا و نیاز نکنند .

9_ دعای جهاد کننده در راه خدا

مورد دیگری که به دعایش و عده ی اجابت داده شده، کسی است که در راه خدا به جنگ با دشمنان دین می رود. در ادامه حدیث گذشته، این گروه چنین معرفی شده اند:

کسی که در راه خدا جهاد می کند؛ پس بنگرید که چگونه جای او را پر می کنید. (1)

در این مورد هم دیگران وظیفه دارند جای خالی آن مجاهد در راه خدا را در میان اهل و خانواده اش پر کنند؛ تا آنان غیر از دوری آن جنگجو و رنجهایی که از این جهت متحمل می شوند، درد دیگری نداشته باشند.

10_ دعای مریض

یکی دیگر از دعاهای مستجاب، دعای فرد بیمار است. در ادامه حدیث گذشته گروه سوم همین گروهند.

بیمار [دعایش مستجاب است]؛ پس او را خشمناک نکنید و به ستوه نیاورید. (2)

ص: 81

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح 1

2- همان

وظیفه نزدیکان بیمار و کسانی که با او تماس دارند، این است که ملاحظه‌ی حال او را بکنند و با کارها یا سخنان خود، او را به رنج و غضب نیاورند .

11_ دعا پشت سر دیگران

از جمله دعاهایی که به استجاب آنها و عده داده شده، دعای مؤمن در حق برادران دینی اش، پشت سر آنهاست .

در حدیث قدسی آمده که از جانب خدای متعال به حضرت موسی علیه السلام چنین وحی شده است :

[ای موسی]، مرا با زبانی بخوان که مرا با آن معصیت نکرده باشی. حضرت موسی عرض کرد: ای پروردگار من، چگونه می توانم چنین کنم؟ فرمود: مرا با زبان غیر خودت بخوان. (1)

خواندن خداوند به زبان غیر خود، به این است که دیگری برای انسان دعا کند. هیچ گاه کسی به زبان دیگری خدا را معصیت نمی کند؛ به همین جهت به چنین دعایی امر شده است. تحقق این امر الهی به این است که مؤمنان در حق یکدیگر دعا کنند تا خداوند همه آنان را رحمت فرموده و دعاها را برای همه ی ایشان اجابت فرماید.

12_ دعای فقیر مؤمن

علاوه بر مواردی که بیان شد، دعای فقیری که مورد کمک قرار گرفته نیز طبق وعده خداوند مستجاب است. ائمه هدی علیهم السلام این مورد را چنین معرفی فرموده اند :

ص: 82

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 360، ح 23، به نقل از عده الداعی

فقیری که نعمتی به او داده شده، در صورتی که مؤمن باشد. (1)

اگر کسی به شیعهٔ نیاز مندی کمک کند، می تواند از دعای خیر او _ که وعدهٔ استجاب آن داده شده _ بهره مند گردد .

13_ دعای کودکان اُمَّتِ پیامبر صَلَّ اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

از دعاهایی که به اجابت آنها وعده داده شده، دعای کودکانی است که هنوز به سنّ تکلیف نرسیده اند و لذا گناهی هم مرتکب نشده اند. حضرت امام رضا علیه السّلام را از پدران گرامی خود از رسول خدا صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ این مطلب را نقل فرموده اند:

دعای کودکان اُمَّتِ من _ که مرتکب گناهان نشده اند _ مستجاب است. (2)

در بحث موانع اجابت دعا، گفته شد که مانع عمده در اجابت دعا گناهان و کوتاهیهای انسانهاست. از این رو، کودکانی که هنوز به سنّ بلوغ نرسیده اند، چنین مانعی در مسیر اجابت دعاهایشان وجود ندارد. پس خوب است که بزرگ ترها کوچک ترها را در دعا کردن مقدّم کنند تا به آبروی آنها خداوند دیگران را هم مورد رحمت خویش قرار دهد.

14_ دعای مسافر

دعای دیگری که به اجابت آن وعده داده شده، دعای مسافر است که از خانه و وطنش، دور افتاده است. از رسول گرامی اسلام صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نقل شده که فرمودند :

ص: 83

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 360، ح 20، به نقل از الجواهر کراچکی

2- بحار الانوار، ج 93، ص 357، ح 14 به نقل از صحیفه الرضاء علیه السّلام

سه دعا بدون شک، مستجاب است: دعای مظلوم و دعای مسافر و نفرین پدر در حقّ فرزندش. (1)

15_ دعای قاری قرآن

یکی از دعاهایی که به استجاب آن وعده داده شده، دعای قاری قرآن است. از حضرت حسن بن علی علیهما السلام نقل شده که فرمودند: کسی که قرآن را تلاوت، کند دعای مستجاب دارد؛ فوری و زود با در آینده. (2)

خداوند به خاطر حرمت قرآن، به قاری قرآن وعده فرموده که دعایش را مستجاب کند؛ حال ممکن است دعای عاجل او باشد یا دعای آجلش؛ یعنی دعایی که از او اجابت می گردد، سریع و فوری باشد یا مربوط به آینده اش. در هر حال، طبق وعده خداوند حدّ اقل یک دعای مستجاب برای هر قاری قرآن هست.

این پانزده مورد دعاهایی اند که مطابق احادیث، به استجاب آنها وعده داده شده. البته مواردی که تحت عنوان «شرایط اجابت» مطرح شد نیز باید در اینجا مدّ نظر باشد. گاهی فقدان یکی از آنها باعث ردّ دعای شخص می گردد.

ص: 84

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 358، ح 17، به نقل از نوادر الراوندی

2- بحار الأنوار، ج 93، ص 313، ح 7 به نقل از الدعوات راوندی

فصل 4 : آداب دعا

اشاره

آداب دعا

ص: 85

1_ یأس از خلق

اولین ادب قلبی دعا این است که دعا کننده با قطع کامل امید از غیر خدا دست به دعا بلند کند. انسانی که در رفع حاجت خود از خلق خدا مأیوس است، حالش با کسی که هنوز امیدش از غیر خدا قطع نشده، متفاوت است. اگر انسان بتواند در دعاهاى خود همیشه حال یأس از غیر خدا را داشته باشد، می تواند به اجابت آنها بسیار امیدوار گردد .

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرگاه یکی از شما بخواهد که هر درخواستی از پروردگارش می کند، [خدا] به او عطا فرماید، باید از همه مردم ناامید شود و امیدی جز از جانب خداوند نداشته باشد. اگر خداوند این حالت قلبی را در او ببیند، هرچه بخواهد به او عطا می فرماید. (1)

2_ رضابه قضای الهی

دومین ادب قلبی دعا این است که انسان به خاطر عدم رضایت از قضای الهی دعا نکند و قلباً به آنچه خداوند برایش مقدر فرموده، راضی

ص: 87

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 314، ح 19، به نقل از عدّة الداعی

و خشنود باشد. در این صورت، خداوند و عده فرموده که دعایش را مستجاب می فرماید. از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند: چگونه مؤمنی، مؤمن است، در حالی که از قسمت (مقدر) خود ناراضی است؟ ... و من برای کسی که چیزی جز خشنودی [از قضای الهی] در دلش نباشد ضامنم که دعای او به درگاه خداوند مستجاب شود. (1)

3_ یقین به اجابت

سومین ادب قلبی دعا این است که انسان با یقین به اجابت، خدای خود را بخواند. اگر به جای یقین، گمان یا شک یا احتمال باشد، هرگز آن شور و شوق در هنگام دعا، به وجود نخواهد آمد. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرگاه دعا می کنی، یقین داشته باش که حاجتت دم در است. (2)

یقین به اجابت در حال دعا به معنای پیشگویی و داشتن علم غیب به اجابت دعا نیست. چه بسا که انسان با حال یقین به اجابت، دعا می کند و مستجاب نمی شود. اما وجود این حال در نوع و چگونگی دعا کردن انسان بسیار مؤثر است و در اقبال قلبی او تأثیر زیادی دارد. این یکی از آداب دعا به شمار می آید.

4_ مقدم کردن نماز

اشاره

یکی دیگر از آداب مهم دعا کردن، مقدم کردن نماز بر آن است. این امر دعا را به استجاب نزدیک می سازد.

ص: 88

1- اصول کافی، کتاب الایمان و الکفر باب الرضا بالقضاء، ح 11

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الیقین فی الدعاء، ح 1

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرکس وضوی نیکو و کامل بگیرد سپس و دو رکعت نماز بگذارد و رکوع و سجود آن را کامل و خوب به جای آورد آن گاه سلام دهد و ثنای خدای عزوجل و رسول او را گوید و سپس حاجت خود را بخواهد، دعایش در جایگاه استجاب است و هر کس در موقعیتی که گمان اجابت می رود، طلب خیر کند ناکام نمی ماند. (1)

نماز واجب

پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرموده اند:

هرکس یک نماز واجب را بگذارد، برای او نزد خداوند، یک دعای مستجاب خواهد شد. (2)

ادای هر نماز واجب می تواند وسیله تقرب انسان به پیشگاه خداوند باشد و یکی از آثار آن، استجاب دعای آن نمازگزار است.

5- شروع با بسم الله الرحمن الرحيم

یکی از زیباترین آداب دعا، شروع آن با آیه شریفه «بسم الله الرحمن الرحيم» است. از رسول مکرم اسلام نقل شده است که فرمودند:

دعایی که ابتدای آن بسم الله الرحمن الرحيم باشد، رد نمی شود. (3)

چه خوب است که دعا با نام مقدس «الله» متّصف به «رحمان» و «رحیم» آغاز شود تا مقبول درگاه حق افتد و رد نشود.

ص: 89

1- بحار الانوار، ج 93، ص 305، ح 1 به نقل از عدّة الدّاعی

2- بحار الأنوار، ج 93، ص 344، ح 8، به نقل از مجالس مفید و بحار الانوار، ج 85، ص 321، ح 7، به نقل از عیون اخبار الرّضاء علیه السلام

3- بحار الانوار، ج 93، ص 313، ح 17، به نقل از الدّعوات راوندی

6_ مقدم کردن حمد و ثنای خداوند

امام صادق علیه السلام فرمودند:

وقتی نماز واجب را ادا کردی، خداوند را تمجید و تعظیم می کنی و او را با همه آنچه در توان داری، مدح می گویی. (1)

یاد کردن خداوند به عظمت، نشان دهنده عمق معرفت دعاکننده نسبت به خداست و هرچه این معرفت بالاتر و عمیق تر باشد، دعای برخاسته از آن قدر و ارزش بیشتری پیدا می کند.

7_ یاد کردن از نعمتهای خدا و شکر آنها

ادب دیگری که باید در دعا رعایت شود، یاد کردن از نعمتهای خدا و شکرگزاری نسبت به آنهاست. امام صادق علیه السلام می فرمایند:

[دعا را] با ستایش خدا و یاد کرد نعمتهایی که به تو ارزانی داشته، آغاز میکنی سپس او را شکر می گزاری ... (2)

یاد کردن از نعمتهایی که خداوند به انسان ارزانی داشته، خود از مصادیق شکر زبانی است.

8_ صلوات بر پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و آل او علیهم السلام

از دیگر آداب دعا کردن _ که باید حتماً رعایت شود _ صلوات فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و اهل بیت گرامی ایشان علیهم السلام است که منشأ و سرچشمه همه خیرات و برکات الهی برای انسان اند. امام صادق علیه السلام فرمودند:

ص: 90

1- بحار الانوار، ج 93، ص 320، ح 28، به نقل از الدعوات راوندی

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الثناء قبل الدعاء، ح 8

همواره دعا [از اجابت] محبوب است تا وقتی که بر پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و آل ایشان صلوات فرستاده شود. (1)

محبوب بودن دعا به معنای بازداشته شدنش از اجابت است که تا وقتی صلوات بر اهل بیت علیهم السلام فرستاده نشده، چنین است.

9_ توسل به اهل بیت علیهم السلام

از دیگر آداب بسیار مؤثر در اجابت دعا، توسل به اهل بیت علیهم السلام است. در واقع، انسان، آنان را که آبرومندترین خلایق نزد خدایند _ وسیله قرار می دهد تا خداوند به خاطر آنها، دعای او را مستجاب فرماید. خداوند در قرآن می فرماید:

و اسماء نیکوتر از آن خداوند است، پس او را به آنها بخوانید. (2)

باید دید منظور از اسماء نیکو و خواندن خداوند به آنها چیست. امام رضا علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه فرموده اند:

هرگاه مشکل سختی برای شما پدید آمد، به واسطه ما از خداوند کمک بخواهید. این مطلب به فرمایش خداوند مستند است که فرمود: اسماء نیکوتر از آن خداست؛ پس او را به آنها بخوانید.

امام رضا علیه السلام در ادامه سخن خود از امام صادق علیه السلام درباره اسماء حسنی چنین نقل فرمودند:

قسم به خدا، ما هستیم اسماء حسنی که چیزی از کسی جز به سبب معرفت ما پذیرفته نمی شود... پس به اینها (اسماء حسنی) او را بخوانید. (3)

ص: 91

1- اصول، کافی، باب الصلاة علی النبی محمد و اهل بینه علیهم السلام ح 1

2- اعراف (7): 180

3- بحار الأنوار، ج 94، ص 5 و 6، ح 7، به نقل از تفسیر عیاشی

10_ اقرار به گناهان و استغفار از آنها

یکی دیگر از زیباترین آداب دعا، اعتراف به گناهان و استغفار از آنهاست. پاک شدن از گناهان جز با اقرار و اعتراف به آنها امکان ندارد؛

لذا این امر از آداب دعا بر شمرده شده است. (1)

امام صادق علیه السلام فرمودند:

جز این نیست که آداب دعا عبارت اند از: ستایش [پروردگار]، سپس ثنا گفتن [او]، سپس اعتراف به گناه و سپس درخواست [از خداوند] قسم به خدا هیچ بنده ای جز با اعتراف [به گناهان]، از گناه خارج نشده است.

11_ تعمیم دادن در دعا

یکی دیگر از نیکوترین آداب دعا این است که انسان وقتی خیری را از خداوند طلب می کند، آن را فقط برای خود نخواهد، بلکه دیگران را نیز در خواسته خود شریک گرداند. این خصلت دعا را به اجابت نزدیک تر می کند.

از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم نقل شده فرمودند:

هرگاه یکی از شما دعا می کند، آن را تعمیم دهد؛ زیرا این کار باعث اجابت بهتر دعا می شود. (2)

برای اینکه این حالت به طور طبیعی و با انگیزه درونی انجام پذیرد، لازم است که صفت زیبای خیر خواهی برای دیگران در انسان تحقق یابد. البته همان طور که وعده فرموده اند، این کار موجب استجاب سریع تر دعای آدمی می شود.

ص: 92

1- اصول کافی کتاب الدعاء، باب الثناء قبل الدعاء، ح 3

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب العموم في الدعاء، ح 1

12_ دعا کردن پنهانی

یکی دیگر از آداب دعا پنهانی و سری دعا کردن است. امام رضا علیه السلام فرمودند:

یک دعای بنده به صورت پنهانی، با هفتاد دعای آشکار او برابری می کند. (1)

به طور کلی، اگر انسان هر کار خیری را به صورت پنهان و دور از چشم دیگران، انجام دهد، در مقایسه با زمانی که همان را علنی و آشکار نماید، فضیلت بیشتری دارد. دعا نیز از این قاعده کلی مستثنا نیست و لذا دعای پنهان از دعای آشکار با فضیلت تر است.

13_ جمعی دعا کردن

بر عکس آنچه در مورد قبلی گذشت، در برخی از احادیث، به جمعی دعا کردن سفارش شده است. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هر گروه چهل نفری که جمع شوند و خدای عزّوجلّ را در موردی بخوانند، خداوند دعایشان را مستجاب فرماید. حال اگر چهل نفر نبودند و چهار نفر بودند، که هر یک خدای عزّوجلّ را ده بار بخوانند، خداوند دعایشان را مستجاب کند. اما اگر چهار نفر نبودند، و یک نفر باشد که خدا را چهل بار بخواند، خداوند عزیز جبار دعایش را مستجاب می کند. (2)

از این حدیث شریف، معلوم می شود که خداوند عنایت خاصی به جمع مؤمنان دارد؛ به خصوص، اگر تعدادشان به چهل نفر برسد.

ص: 93

1- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب اخفاء الدعاء، ح 1

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاجتماع في الدعاء، ح 1

14_ اصرار و الحاح در دعا

یکی دیگر از مهمترین آداب دعا _ که تأثیر بسیاری بر اجابت آن دارد _ اصرار و ورزیدن برخواستۀ خود در دعاست. اصرار اگر در برابر مردم باشد، به هیچ وجه مطلوب خداوند نیست؛ ولی در برابر خدا این امر محبوب و پسندیده است.

امام صادق علیه السلام می فرمایند :

خدای عزوجل اصرار مردم را به یکدیگر در مورد درخواستهایشان نمی پسندد؛ اما این امر را نسبت به خود دوست می دارد. (1)

15_ گریستن (بکاء)

یکی دیگر از آداب نیکوی دعا، گریه کردن هنگام دعاست. گریه هر چند که به چشم نسبت داده می شود و می گویند: چشم گریان، اما در حقیقت، کار دل است و به طور معمول و طبیعی، تا دل نشکند، اشک از چشم سرازیر نمی شود. این دل گریان نزد خدا بسیار قیمتی و ارزشمند است. گریه ای که برای خدا باشد و اشکی که برای او ریخته شود، بالاتر از این است که ارزشی برای آن تعیین کنند. کافی است که یک نفر در بین یک امت، چنین حالی داشته باشد تا همه آنها مورد عنایت و رحمت حق واقع شوند.

بنابراین، اگر کسی به خاطر خوف از خدا به گریه آید و اشکش جاری شود، یکی از بهترین شرایط اجابت دعا برایش فراهم شده است و

ص: 94

1- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب الالحاح في الدعاء والتلث، ح 4

باید قدر این حال را بدانند .

حضرت ابراهیم علیه السّلام از خدای متعال پرسید:

خدایا، آن کس که صورتش را با اشک به خاطر ترس از تو مرطوب کند، چه پاداشی دارد؟

خداوند پاسخ فرمود :

پاداش او مغفرت و خشنودی من [از او] است. (1)

16_ زمان مناسب برای دعا

یکی از آداب دیگر، زمان مناسب برای دعا کردن است. بعضی از این زمانها به اوقات شبانه روز مربوط می شود و بعضی دیگر به سایر مناسبتهای زمانی. ائمه علیه السّلام در هر دو قسمت، مطالب ارزشمندی فرموده اند که ما به یک نمونه از آنها اشاره می کنیم .

امام صادق علیه السّلام فرمودند:

دعا در چهار زمان مستجاب می گردد: در نماز وتر و پس از طلوع فجر و بعد از ظهر و پس از مغرب. (2)

اما در بین همه اوقات شبانه روز، بهترین زمان، از قول رسول گرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلّم وسحرهاست .

ایشان فرمودند:

بهترین زمان برای آنکه خدای عزّ وجلّ را در آن بخوانید، سحرهاست.

ص: 95

1- بحارالانوار، ج 93، ص 336، ح 30 به نقل از مکارم الاخلاق

2- اصول کافی، کتاب الدّعاء، باب الاوقات و الحالات ... ح 2

اشاره

مکانهایی که نزد خداوند شرافت و عظمت دارند، برای دعا مناسب تر از دیگر مکانهایند. لذا مساجد و حریمهای مطهر پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و حضرت زهرا علیها السلام و ائمه اطهار علیهم السلام از این جهت، بر سایر مکانها امتیاز و برتری دارند. ما در اینجا به دو نمونه از این مکانها اشاره می کنیم .

1_ مسجد الحرام

مسجد الحرام با فضیلت ترین مسجد روی کره زمین است. در این مسجد شریف، بعضی از قسمتها شرافت و فضیلت ویژه ای برای عبادت، از جمله دعا دارند که برای در روایات، به سه نقطه اشاره شده است.

1_ جایی که بسیار مناسب است و دعا در آن به اجابت نزدیک تر می باشد «حطیم» است. حطیم مسافت میان رکن حجر الاسود و در کعبه است.

2_ دومین قسمتی که فضیلت بسیاری دارد، حجر اسماعیل است.

3_ سومین قسمتی که محل استجاب دعا دانسته شده، در کنار قسمتی از کعبه است که آن را «مستجار» می گویند .

2_ حائر حسینی

دومین مکانی که برای استجاب دعا بسیار بسیار مکان مناسبی است، حائر حسینی علی السلام است. پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند:

آگاه باشید که اجابت [دعا] زیر گنبدش (امام حسین علیه السلام) و شفا در خاک قبر اوست... (1)

ص: 96

آری کنار قبر سید الشهداء علیه السلام از بهترین مکانهایی است که امید استجاب دعا در آنها می رود تا آنجا که خود ائمه علیهم السلام هم از این فرصت برای دعاهایشان استفاده می کردند .

18_ در دست داشتن انگشتر عقیق و فیروزه

یکی دیگر از آداب دعا این است که دعا کننده در هنگام دعا کردن، انگشتر عقیق و فیروزه در دست داشته باشد. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هیچ دستی به سوی خدای عزّ و جلّ بالا نرفته که نزد او از دستی که در آن انگشتر عقیق است محبوب تر باشد. (1)

باید توجه داشت که این آداب به یکدیگر وابسته نیستند. به این معنا که اگر انسان نتوانست یکی از آنها را رعایت کند، میتواند به بقیه عمل نماید. حتی اگر یکی از آنها را عمل کند، بهتر از آن است که به هیچ یک عمل نکند. بنابراین، هر تعداد را که بیشتر رعایت کند، به خداوند نزدیک تر خواهد شد و در نتیجه احتمال اجابت دعایش بالاتر می رود .

ص: 97

فصل 5: انگیزه ها و محتوای دعا برای امام زمان علیه السلام

اشاره

انگیزه ها و محتوای دعا برای امام زمان علیه السلام

ص: 99

اشاره

به طور معمول، دعای انسان در حق دیگری، پنج انگیزه می‌تواند داشته باشد. ما ضمن معرفی این انگیزه‌ها، یک یک آنها را در مورد مولای از یاد رفته مان تطبیق می‌دهیم:

1_ شفقت و رحمت

دعا از روی دلسوزی و ترحم؛ مثل دعای پدر و مادر در حق فرزند و دعای برادر در حق برادر.

2_ تلافی کردن احسان

وقتی کسی به انسان احسانی می‌کند، یکی از مراتب شکرگزاری از آن احسان کننده، دعای خیر در حق اوست؛ مثل دعای شاگرد در حق معلم.

3_ چشم دوختن به احسان

گاهی انسان به امید اینکه از دیگری خیری به او برسد، برایش دعا

می کند؛ مثل دعایی که فقرا برای جلب کمک دیگران در حق آنان انجام می دهند (دعای رجا).

4_ بزرگداشت و اظهار تواضع

دعایی که در حق بزرگان و اشراف و علمای بزرگ می شود، از این دسته است. در این موارد، خود دعا مصداق تعظیم و بزرگداشت ایشان است و کوتاهی کردن در این دعا می تواند موجب هتک حرمت و توهین به آن بزرگان باشد.

5_ پاسخ به التماس دعا

وقتی مؤمنی از انسان میخواهد که برایش دعا کند، وظیفه برادر ایمانی حکم می کند که به درخواست او پاسخ مثبت داده شود.

انطباق مطالب فوق بر امام عصر علیه السلام

اشاره

این پنج انگیزه ممکن است به تنهایی، یا با هم، در دعای انسان مؤثر باشند و البته ممکن است انگیزه های دیگری هم در دعای انسان مؤثر باشد. حال ببینیم که کدام یک از آنها درباره دعای انسان در حق امام زمانش مطابقت می کند:

1_ دعای شفقت و رحمت برای امام زمان علیه السلام

همه موجبات رحمت و شفقت نسبت به حضرت مهدی علیه السلام وجود مقدس ایشان جمع شده است که آنها را تحت دوازده عنوان زیر بیان می کنیم:

(1) پدر حقیقی بودن برای اهل ایمان

(2) برادر حقیقی بودن برای اهل ایمان

(3) غربت و کم بودن یاران

(4) غیبت و دوری از دوستان و سرزمین

(5) مظلوم بودن به سبب غصب شدن حقوقش

(6) مظلوم بودن به علت اینکه پدر و اجداد و ارحام و نزدیکانش، به شهادت رسیده اند و او خونخواه همه آنان است.

(7) ایمان (1)

(8) زیادی دشمنان و ناتوانی دوستان ایشان

(9) گرفتاری و هم و غم زیاد ایشان به سبب آنچه در زمان غیبت بر دوستان و شیعیان ایشان وارد می شود.

(10) طولانی بودن زمان گرفتاری ایشان

(11) ناشناخته بودن منزلت ایشان بین مردم و منحرف بودن آنها از مسیر آن حضرت

(12) کوتاهی کردن مؤمنان به ایشان در پیروی و خدمتگذاری

حال اگر کسی در احوال آن امام بزرگوار تأمل کند، بسیاری جهات دیگر از این قبیل را _ که موجبات شفقت و رحمت بر ایشان است _ پیدا می کند و اگر مؤمنی با هر یک از این انگیزه ها با اخلاص برای امامش دعا کند، فوایدی را که در هر یک از این دوازده عنوان اشاره شد، درک خواهد کرد. مثلاً اگر به انگیزه پدر حقیقی بودن امام زمان علیه السلام برای ایشان دعا کند ثواب نیکی کردن به پدر را می برد.

ص: 103

1- همین که آدمی از اهل ایمان باشد، برای اینکه مؤمنان نسبت به او شفقت داشته باشند و برایش دعا کنند، بسنده است. امام زمان علیه السلام سرور اهل ایمان و پیشوای آنان است و از همین رو، مشمول این حکم است

دعا از سر هر یک از این انگیزه‌ها فوائد و آثار ارزنده زیادی دارد و اگر همه اینها با هم جمع شوند، برکات فراوانی خواهند داشت.

2_ دعا برای امام عصر علیه السلام برای تلافی کردن احسان ایشان

اشاره

باید بدانیم همه نعمتهایی که در اختیارمان بوده، هست و خواهد بود، به وساطت و برکت وجود آن امام همام علیه السلام است. علاوه بر این، ایشان انواع احسانها را در حق ما انجام می دهند که از آن جمله است:

الف و ب) دعا در حق دوستان و برای دفع دشمنان

خود ایشان در توقیعی به مرحوم شیخ مفید مرقوم فرموده اند:

... [آن منافق] با نیرنگ خود اهل ایمان را قصد می کند، ولی به هدفش _ که ظلم و تجاوز است _ نمی رسد. زیرا ما در پی محافظت از آنانیم؛ با دعایی که از پادشاه زمین و آسمان پوشیده نمی ماند. پس دل‌های دوستان ما بر این امر مطمئن باشد. (1)

همچنین در توقیع دیگری می فرمایند:

همانا ما در محافظت و توجه به شما سهل انگاری نمی کنیم و یاد شما را فراموش نمی کنیم و اگر چنین نبود، بلاهای سخت بر شما فرو می آمد یا دشمنان، شما را ریشه کن می کردند. (2)

ج) حلم آن حضرت نسبت به مؤمنان

با این همه بی معرفتی، خطا و گناه ما، جا دارد که امام علیه السلام به ما قهر و بی‌اعتنایی کنند، اما حلم و بردباری می ورزند و ما را از خود طرد نمی کنند.

ص: 104

1- احتجاج، طبرسی، ج 2، ص 324 و 325

2- همان، ص 323

د) افاضات علمی به مؤمنان

یقین داشته باشیم که اگر علوم و معارف الهی و صحیحی به ما می‌رسد، به لطف امام عصر علیه السلام در حق ماست. امام زین العابدین علیه السلام در تشریح این مطلب به ابو حمزه فرموده اند :

... همانا خداوند در آن وقت (بین الطلوعین) روزیهای بندگان را تقسیم می‌کند و آنها را به دست ما جاری می‌سازد. (1)

روزیهایی که به دست امام علیه السلام جاری می‌شود، هم مادی است و هم معنوی. علوم و معارف مصداق روزیهای معنوی اند.

ه) شفاعت امام علیه السلام در حق ما

این شفاعت نه فقط در قیامت، بلکه در این دنیا نیز هست و ما ایشان را برای حوائج مادی و معنوی خود واسطه قرار می‌دهیم.

این پنج مصداق _ که در بالا ذکر شد _ نمونه کوچکی از احسانهای آن حضرت در حق ماست و زبان از بیان همه آنها قاصر است. حال طبق آیه 60 سوره الرّحمان (آیا جزای نیکی جز نیکی است؟) چقدر و چگونه می‌توان ذره ای از الطاف آن امام را جبران کرد؟

3_ دعا در حق امام عصر علیه السلام از روی امید به احسان ایشان

واقعیت این است که ما نسبت به امام عصر علیه السلام از هر گدایی محتاج تریم و کسی که ذره ای از الطاف بیکران آن حضرت را به دوستانش، چشیده باشد، دیگر در خانه ایشان را رها نمی‌کند و با هر وسیله ای، از جمله دعا در حقشان خواهان جلب توجه و تصدق و

ص: 105

عنایت ایشان می گردد .

مؤلف کتاب مکیال المکارم این نکته را چنین تذکر می دهد:

دعای ما در حق امام عصر علیه السلام از باب هدیه ای است که یک شخص حقیر فقیر به یک پادشاه بزرگ گرانقدر، تقدیم می کند و بدون شک، این کار نشان دهنده نیاز این فقیر به عطا و پاداش آن سلطان بزرگ است و این عادت است که بردگان نسبت به ارباب خود و هر فرد دانی نسبت به عالی دارد. (1)

حقیقت این است که ما چیزی نداریم که بتوانیم به سبب آن لیاقت دوستی و خدمتگذاری امام عصر علیه السلام را داشته باشیم و هرچه هست، لطف و کرم ایشان است و از جانب ما جز کوتاهی و تقصیر، هیچ نه!

دعای ما در حق آن بزرگوار به هیچ وجه، قابل ایشان نیست و در حد قدر و اندازه خودمان است. ما با دعایمان در حق امام زمان علیه السلام می خواهیم بگوییم. در زمانی که بسیاری از مسلمانان و حتی شیعیان، ولی نعمت خود را فراموش کرده اند و او را از زندگی شان کنار گذاشته اند، ما جزء این کسان نبودیم و چشم به کرم و احسان مولایمان دوخته ایم که با لطفش و نه به خاطر استحقاق ما _ که استحقاقی در کار نیست _ ما را بپذیرد .

4_ دعا برای امام زمان علیه السلام به انگیزه تعظیم و بزرگداشت ایشان

قطعاً بزرگداشت امام زمان علیه السلام از این بزرگوار از بهترین مصادیق عبادت و بندگی خدا شمرده می شود. توجه داشته باشیم که همه عالم محضر امام عصر علیه السلام است و همان طور که دعا برای بزرگان وقتی در

ص: 106

محضرشان باشیم، مصداق بزرگداشت و اظهار فروتنی نسبت به آنان است، دعا در حق امام زمان علیه السلام و هم از مصادیق تعظیم ایشان است و مؤمن در هر مکان و موقعیتی باید در انجام این امر مقدس بکوشد.

امام زمان علیه السلام هر چند که پنهان هستند، ولی بر همه خلایق در هر جای عالم، شاهد و ناظر هستند. شرق و غرب عالم، محضر امام عصر علیه السلام است و احاطه ایشان بر انسان ها و اعمالشان مسلم و قطعی است و کسی که به این واقعیت یقین پیدا کند، به انگیزه بزرگداشت ایشان، در حقشان دعا می کند. امام کاظم علیه السلام می فرمایند:

جز این نیست که جایگاه امام در زمین، به منزله ماه در آسمان است. او در جایگاه خود از همه اشیاء مطلع و آگاه است. (1)

5_ دعا در حق ولی عصر علیه السلام در پاسخ به التماس دعای ایشان

مرحوم شیخ صدوق نقل فرموده است: کسی از امام صادق علیه السلام می پرسد:

شخصی در نماز واجب، خود را با تکلف، به گریه می آورد تا اینکه گریه اش می گیرد. آن حضرت می فرمایند:

قسم به خدا، این روشنایی چشم است... اگر چنین شد، مرا در آن حال یاد کن. (2)

امام معصوم علیه السلام خود از شیعه اش می خواهد که در حالات معنوی، به یاد ایشان باشد و قطعاً یکی از آثار و نشانه های یاد کردن امام زمان علیه السلام دعا کردن در حق ایشان است.

ص: 107

1- بصائر الدرجات، جزء 9، باب 12، ح 8

2- وسائل الشیعه، ج 4، ص 1250، باب 5، ح 1

اشاره

آنچه در دعاهای مأثور (صادر شده از معصومین علیهم السلام) درباره امام زمان علیه السلام آمده، نشان می دهد که انواع دعا در حق ایشان با مضامین متنوع و مختلف، مطلوب و محبوب خداوند است؛ از جمله :

1_ دعا برای رفع شرور از امام زمان علیه السلام

یکی از این دعاها دعایی است که امام رضا علیه السلام به یونس بن عبدالرحمن آموخته اند و امر فرموده اند که در حق حضرت ولی عصر علیه السلام خوانده شود.

دعا با جمله «اللهم اذفع عن وليك و خليفتك....» آغاز میشود و اولین درخواست در آن دفع شرور از وجود مقدس آن عزیز و مصون ماندنش از اقسام بلااست .

2_ دعا در جهت حفظ امام علیه السلام

در ادامه همان دعا به زبان دیگری برای حضرت مهدی علیه السلام طلب عافیت می شود:

وَاحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ فَوْقِهِ وَ مِنْ تَحْتِهِ....

معنای این عبارت این است که خداوند امام علیه السلام را از پیش رو و پشت سر و چپ و راست و بالا و پایین، حفظ فرماید. در واقع، سلامت و عافیت کامل آن حضرت را از هرگزند و هر آفتی، طلب می کنیم.

این دعا فقط برای حفظ جسمانی و مادی نیست؛ بلکه شامل حفظ شئون معنوی و مقامات الهی ایشان هم می گردد؛ لذا این گونه

وَاحْفَظْ فِيهِ رَسُولَكَ وَآبَاءَهُ أُمَّتَكَ وَدَعَائِمَ دِينِكَ ...

منظور این است که ایشان وارث حقیقی و جامع همه کمالات پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و جانشینانشان هستند و ما از خدا می خواهیم که شئون آن بزرگواران را در این تنها باقی مانده خاندان عصمت و طهارت، حفظ فرماید. جنبه دیگر در دعا برای حفظ امام زمان علیه السلام این است که خداوند وجود مقدس آن حضرت را برای تحمّل بار سنگین مسئولیت و رسالتشان، در حال غیبت و ظهور، حفظ فرماید.

3_ دعا برای دوستان و به زیان دشمنان امام علیه السلام

و وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ.

وقتی خدا دوستان آن را دوست بدارد و آنها را در جهت پیشبرد اهداف مقدس و لیش یاری فرماید، در حقیقت، خود امام علیه السلام را یاری فرموده و همچنین وقتی دشمنان آن حضرت را خوار و ذلیل کند در واقع، شرآنان را از وجود امام علیه السلام ما دور کرده است.

4_ دعا برای شادی امام علیه السلام به خاطر رعیتش

یکی از بخشهای دعا «اللَّهُمَّ أَعْطِهِ فِي نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَوَلَدِهِ وَذُرِّيَّتِهِ وَأُمَّتِهِ وَجَمِيعِ رَعِيَّتِهِ مَا تُقَرُّ بِهِ عَيْنُهُ وَتَسُرُّ بِهِ نَفْسُهُ» است.

این دعا هم بهترین دعا در حق نزدیکان و فرزندان و امت امام علیه السلام است و هم طلب یکی از بهترین خیرات برای خود آن عزیز. اگر امام عصر علیه السلام به چیزی در مورد یکی از فرزندان و یا رعیتش خوشحال شود قطعاً آن چیز به خیر و صلاح او نیز است. پس یکی از بهترین

دعاها در حقّ امام زمان علیه السّلام همین است که هم طلب خیر و صلاح برای آحاد امت است و هم اجابت آن موجب خوشحالی و سرور امام علیه السّلام می گردد.

5_ دعا برای تعجیل فرج امام علیه السّلام

در همین دعای شریف، علاوه بر چهار عنوان گذشته، عبارات متعدّدی هست که در هر کدام، به زبانی، تعجیل فرج امام عصر علیه السّلام درخواست شده است :

اللهم... أُمَّتٌ بِهِ الْجَوْرَ وَأَظْهَرَ بِهِ الْعَدْلَ ... وَأَبْرَ بِهِ الْكَافِرِينَ وَجَمِيعَ الْمُلْحِدِينَ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا وَبَرِّهَا وَبَحْرِهَا وَسَهْلِهَا وَجَبَلِهَا حَتَّى لَا تَدَعَ مِنْهُمْ دَيَّاراً وَلَا تُبْقِيَ لَهُمْ آثَاراً. (1)

در این دعا، فرج نهایی امام زمان علیه السّلام را درخواست می کنیم که بالاترین و کامل ترین تقاضایی است که از خداوند در حقّ امام زمان علیه السّلام می شود.

ص: 110

فصل 6: ضرورت دعا برای تعجيل فرج امام عصر عليه السلام

اشاره

ضرورت دعا برای تعجيل فرج امام عصر عليه السلام

ص: 111

ضرورت دعا برای تعجیل فرج را از دو جهت می توان اثبات کنیم: یکی برای رفع بلای غیبت امام علیه السلام و دوم از جهت اطاعت امر ایشان به کثرت دعا برای تعجیل فرج .

الف) رفع بلای غیبت به وسیله دعا

تذکره به بلا و مصیبت غیبت

غیبت امام زمان علیه السلام از بلاها و گرفتاریهایی است که خداوند به وسیله آن مردم زمان غیبت را می آزماید. اگر بخواهیم در این امتحان موفق و سربلند باشیم، باید ابتدا درد و رنج این مصیبت را دریابیم؛ زیرا کسی که به مصیبتی دچار می شود، اگر درد آن را احساس نکند، به فکر چاره نمی افتد و به دنبال راه نجات نمی گردد؛ اما هر قدر عمق مصیبت را بیشتر درک کند، تلاش بیشتری برای خلاصی از آن انجام می دهد و یکی از کارسازترین وسایل برای رفع گرفتاریها دعاست .

ص: 113

یکی از حکمت‌های خداوند در گرفتار کردن بندگانش به بلا و سختی این است که به تضرع در پیشگاه خدا بیفتند. آری، تا ما دست به دعا بلند نکنیم و پایان غیبت امام عصر علیه السلام را از خداوند نخواهیم، مورد اعتنای او قرار نمی‌گیریم و اگر بندگان چنین نکنند، مورد مؤاخذه خداوند قرار خواهند گرفت.

احساس نیاز به دعا برای تعجیل فرج

احساس نیاز به دعا وقتی پیدا می‌شود که انسان شدت و سختی بلا را بیشتر احساس کند و این احساس هر قدر قوی‌تر شود، کم و کیف دعای انسان هم بهتر می‌شود؛ البته به شرطی که آدمی به کارگشایی و تأثیر دعا برای رفع بلا عقیده داشته باشد. پس اگر می‌خواهیم اهل دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام شویم، باید اولاً درد غیبت را بچشیم و ثانیاً یقین داشته باشیم که دعای ما به پیشگاه خداوند فرج آن حضرت را نزدیک می‌کند.

سستی نکردن در مورد این دعا

امام هشتم علیه السلام می‌فرماید:

مؤمن وقتی گرفتار می‌شود، سست نمی‌گردد. (1)

مؤمن در وقت گرفتاری، سستی نشان نمی‌دهد. او می‌داند که نباید از دعا به پیشگاه خدا خسته و ملول گردد. به همین سبب، در دعایش جدّ و جهد می‌کند تا حاجتش که فرج مولایش است، را محقق ببیند.

ص: 114

اطمینان به نزدیک شدن ظهور

اگر انسان در هنگام بلا به فکر دعا بیفتد، می تواند مطمئن شود که باب اجابت باز شده و رفع بلا نزدیک است؛ برعکس، اگر در دعا کردن کوتاهی کند، باید از طولانی شدن بلا بترسد.

در مورد بلای غیبت، از میزان اهتمام یا عدم اهتمام مؤمنان در دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام می توانیم به زود یا دیر بودن آن پی ببریم. اگر اهل ایمان به تکاپو افتند و از دل و جان، دست به دعا بلند کنند، می توانیم به نزدیک بودن ظهور امام عزیزمان دلگرم شویم و اگر مشاهده کردیم که عنایت کافی به دعا برای تعجیل فرج نمی شود، باید خود را برای طولانی تر شدن غیبت اماممان آماده کنیم.

امام صادق فرموده اند:

هرگاه هنگام بلا به کسی الهام شد که دعا کند، بدانید که زمان آن بلا کوتاه است. (1)

یقین به اجابت دعای تعجیل فرج

یکی از مهمترین شرایط برای اجابت دعا این است که انسان به تأثیر عمیق دعا در رفع بلا یقین داشته باشد و آن را به تعبیر امام صادق علیه السلام از سر نیزه تیز کاری تر بداند:

دعا از سر نیزه تیز کاری تر است. (2)

حال، آیا ما در زمان غیبت مولا یمان با چنین اعتقادی برای تعجیل فرج دعا می کنیم؟

ص: 115

1- اصول، کافی کتاب الدعاء، باب الهام الدعاء، ح 1

2- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب أنّ الدعاء سلاح المؤمن، ح 7

اعتقاد دیگری که تأثیر عمیقی در روی آوردن ما به دعای واقعی با همه شرایط لازمش دارد، این است که بدانیم با شروع و استمرار در دعا، خداوند جریان اجابت آن را به راه می اندازد و ما نباید از دعا کردن خسته و ملول شویم یا دچار استعجال گردیم .

احتمال دیگری که در اجابت همه دعاها هست، تأخیر آن از زمان مورد انتظار است. گاهی دعای انسان مستجاب می گردد، ولی اثر آن را سالها بعد می بیند. بنابراین، ممکن است دعایی که الآن برای تعجیل در فرج امام زمان علیه السلام می شود، مستجاب شود؛ ولی اثر آن را سالها بعد ببیند. (مانند دعای حضرت نوح)

اگر انسان دعایش را مستجاب ببیند، با اعتقاد و عمق بیشتری به دعا کردن می پردازد.

تأثیر اعتقاد به خدایی بودن امر ظهور در کیفیت دعا برای آن

فرج کلی و نهایی امام زمان علیه السلام هیچ گونه پیش شرط بشری ندارد و امر ظهور ایشان، بیش از هر کار دیگری، خدایی است؛ نه بشری.

پس در این دعای خاص، حال «إنقطع إلى الله» می تواند بسیار زیاد باشد و این به معنی کم اهمیت دانستن سایر وظایف دوستداران آن حضرت در زمان غیبت نیست؛ بلکه برای بالا بردن اهتمام ایشان در وظیفه دعا برای تعجیل فرج است.

(ب) اطاعت امر امام علیه السلام به کثرت دعا

ائمّه علیهم السلام با لحن اکیدی به دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام سفارش فرموده اند. خود آن حضرت علیه السلام نیز در توفیق شریفشان

این گونه فرموده اند:

برای تعجیل فرج زیاد دعا کنید؛ زیرا آن فرج شماس است. (1)

در معنای دقیق این عبارت، سه احتمال وجود دارد:

1. برای تعجیل فرج زیاد دعا کنید؛ چون با فرج ایشان، فرج همه اهل ایمان محقق می شود.

2. دعا کردن برای تعجیل فرج، فرج شماس است.

3. زیاد دعا کردن برای تعجیل فرج، فرج شماس است.

بنابراین از کل عبارت چنین برداشت میشود که: زیاد دعا کردن برای تعجیل فرج امام عصر علیه السلام فرج شما خواهد بود.

امام زمان علیه السلام در این سخن به دعای کم، رضایت نداده و به اکثر آن دستور فرموده اند. وقتی کثرت کاری محبوب باشد، قطعاً آن کار عبادت بسیار بزرگ و با برکتی است و اگر کسی از زیاد انجام دادن آن معذور یا محروم است، نباید از اصل و مقدار کم آن دریغ ورزد.

با این همه تأکید بر دعا برای تعجیل فرج، حداقل این است که مؤمن نسبت به آن، حالت بی تفاوتی و بی اعتنائی نداشته باشد و آن را یکی از برنامه های جدی زندگی اش قرار دهد. کم یا زیاد آن به میزان معرفت و درجه ی ایمانش مربوط می شود.

ص: 117

فصل 7: آثار و فوائد دعا در حقّ حضرت ولیّ عصر علیه السّلام

اشاره

آثار و فوائد دعا در حقّ حضرت ولیّ عصر علیه السّلام

ص: 119

در ابتدای این قسمت لازم است به دو مقدمه اشاره کنیم :

مقدمه اول: عدم احتیاج امام زمان علیه السلام به دعاهای ما

فایده دعای ما برای امام زمان علیه السلام هرگز نیاز ایشان به دعای ما را ثابت نمی کند. امام عصر علیه السلام برای رسیدن به کمالات نیازمند خداوندند، نه ما. خداوند می تواند از راههای مختلفی حجت خود را به کمال برساند. یکی از این راهها این است که خداوند دعای ما را مقدمه و به عبارتی، بهانه می کند و آن را زمینه اعطای آن کمال به امام قرار می دهد. وجود این بهانه برای خودمان مفید است؛ چرا که خداوند میتواند بدون واسطه یا از طریق دیگر، امام را به کمالات بالاتری برساند.

مقدمه دوم: فایده بخش بودن دعای ما در حق امام علیه السلام به برکت خود ایشان

اشاره

مفید بودن دعای ما در حق مولا منافاتی با واسطه فیض بودن ایشان ندارد. همه کمالات به واسطه ایشان برای ما حاصل می شود. حتی دعاهای ما در حق ایشان هم به برکت خودشان مستجاب می شود.

ص: 121

خداوند دعا‌های ما را در حق آن بزرگوار، به خاطر محبتی که به ایشان دارد، مستجاب می‌فرماید؛ هر چند که ما شرایط لازم را برای اینکه دعایمان به هدف اجابت برسد نداشته باشیم.

در واقع، ما با دعا کردن، خودمان فایده می‌بریم و بهانه‌ای برای عنایت خداوند به حجت بی‌ظیرش می‌شویم. همین بهانه هم لطف و عنایتی است که به برکت و وساطت امام زمان علیه‌السلام نصیب ما می‌شود.

در حقیقت، خود امام بر ما منت می‌گذارند که اجازه دعا بر ایشان را به ما می‌دهند و خداوند متعال دعای ما را بهانه رساندن آن حضرت به کمالات بالاتری قرار می‌دهد. این کار خدا فوایدی دارد از جمله اینکه می‌خواهد از این طریق، خیری به دعاکننده برسد و همه اینها به واسطه «واسطه فیض» یعنی امام عصر علیه‌السلام صورت می‌گیرد.

بنابراین دعا‌های ما در حق مولایمان به دو گونه می‌تواند فایده داشته باشد: یکی آثار و نتایجی که به مولایمان می‌رسد و دیگری آنچه نصیب ما می‌شود.

الف) فوائد دعا‌های ما برای امام عصر علیه‌السلام

1_ رفع و دفع بلا‌ها از امام عصر علیه‌السلام به دعای ما

امامان علیهم‌السلام به مقتضای بشر بودنشان، یک سری ناراحتی‌ها و رنج‌ها و غصه‌ها را متحمل می‌شوند و به سبب آنها گرفتاری پیدا می‌کنند. خداوند برای رفع انواع گرفتاری‌ها، اسباب و وسائلی قرار داده که ائمه علیهم‌السلام هم خود به آنها متوسل می‌شدند و هم برای دیگران، رجوع به اسباب را توصیه می‌فرمودند. (مثلاً برای رفع بیماری، هم معالجات

پزشکی مؤثر است و هم دعا و ائمه علیهم السلام هر دو کار را تجویز می فرمودند و خودشان هم بر همین روال عمل می کردند).

پس دعاهای ما می تواند در رفع بلا یا و گرفتاریهای امام زمان علیه السلام مؤثر باشد.

هر مؤمنی به اندازه عشق و علاقه ای که به مولا-یش دارد، از ناراحتی ایشان ناراحت می شود و برای رفع آلام ایشان یا حداقل تسکین و کاستن از آنها تلاش می کند.

آنچه همه دردها و رنجهای امامان را یکجا بر طرف می کند، مژده ظهور ایشان از جانب خداوند است. بنابراین، بهترین دعایی که برای رفع همه گرفتاریهای حضرتش میتوانیم بکنیم، دعا برای تعجیل فرج آن بزرگوار است.

2_ بالا رفتن مقام امام زمان علیه السلام به دعای ما

فضل و رحمت خداوند به امام علیه السلام حدّ و سقف معینی جز خواست خود خدا ندارد؛ یعنی افاضه کمالات از طرف خدا به امام علیه السلام محدودیتی ندارد. از جانب امام علیه السلام نیز محدودیتی برای پذیرش کمالات خدادادی نیست و قبول امام الان نسبت به کمالات سقف معینی ندارد. پس هر قدر مقام امام عصر نزد خداوند بالا رود، باز هم میتواند بالاتر برود و مرتبه تقرب ایشان نزد پروردگار به هیچ چیز جز مشیت و اراده خدا منوط نیست و ما چون امامان را دوست داریم، تقرب بیشتر ایشان را در پیشگاه الهی طلب می کنیم. دعاها (و صلوات ما) در حق امام زمان علیه السلام مقام ایشان را نزد خدا بالا و بالاتر می برد .

3_ جلو افتادن ظهور امام علیه السلام به دعای ما

بنابر روایات معصومان، وقت ظهور امام زمان علیه السلام ممکن است با دعای منتظران جلو بیفتد یا با عدم دعای آنان به تأخیر افتد. شفاف ترین حدیث در این موضوع، روایتی از امام صادق علیه السلام است که خداوند برای فرزندان حضرت ابراهیم از نسل ساره (بنی اسرائیل) چنین مقدّر کرده بود که مدّت 400 سال در رنج باشند؛ اما آنان با ضجّه زدن و گریستن به درگاه خدا توانستند 170 سال از آن مدّت را کم کنند.

(ب) فایده دعا در حق امام زمان علیه السلام برای دعاکننده

البته ناگفته نماند که دعا برای آن عزیز منتظر، در زندگی ما منشأ خیرات فراوانی است که در منابع معتبر شیعی به آنها پرداخته شده است. شاید بتوان گفت کامل ترین این منابع کتاب شریف «مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم» اثر عالم جلیل القدر «مرحوم میرزا محمد تقی اصفهانی» است.

ما نیز در پایان این بحث، به قصد تیمّن و تبرک، با استفاده از این کتاب، فهرست وار، به برخی از آثار و فواید دعا برای حضرت حجّت علیهم السلام اشاره می کنیم .

1_ سبب زیاد شدن نعمتهاست .

2_ مایه ناراحتی شیطان لعین است .

3_ سبب نجات یافتن از فتنه های آخر الزمان است.

4_ اداء قسمتی از حقوق آن حضرت می باشد که اداء حقّ هر صاحب حقّی واجب ترین امور است.

5_ تعظیم خداوند و دین خداوند است.

- 6_ حضرت صاحب الزمان علیه السّلام در حقّ چنین دعاکننده ای دعا می کند .
- 7_ شفاعت آن حضرت در قیامت شامل حال او می شود.
- 8_ شفاعت پیغمبر صلیّ الله علیه وآله وسلّم _إن شاء الله _ شامل حالش می شود.
- 9_ این دعا اطاعت امر الهی و طلب فضل و عنایت اوست.
- 10 _ مایه استجابت دعا می شود.
- 11 _ اداء اجر رسالت است.
- 12 _ مایه دفع بلا میشود
- 13 _ سبب وسعت روزی است .
- 14 _ باعث آمرزش گناهان می شود.
- 15 - توفیق تشرف به دیدار آن حضرت را در بیداری یا خواب، نصیب انسان می کند.
- 16 _ اسباب رجعت به دنیا در زمان ظهور آن حضرت است.
- 17 _ دعاکننده برای امام عصر علیه السّلام از برادران پیغمبر صلیّ الله علیه وآله وسلّم خواهد بود .
- 18_ این دعا موجب تعجیل در فرج حضرت می شود.
- 19_ پیروی از پیغمبر و امامان علیهم السّلام خواهد بود.
- 20 _ وفا به عهد و پیمان خداوندی است .
- 21 _ آثار نیکی به والدین برای دعاکننده حاصل می گردد.
- 22 _ موجب زیاد شدن اشراق نور امام علیه السّلام در دل او می شود.
- 23 _ سبب طولانی شدن عمر است
- 24 _ تعاون و همکاری در کارهای نیک و تقوا محسوب می شود.

- 25_ چنین دعا کننده ای از عقوبت‌های اخروی _ إن شاء الله _ در امان می ماند.
- 26_ هنگام مرگ به او مژده می رسد و با او به نرمی، رفتار می شود.
- 27_ وی محبوب ترین افراد نزد خداوند خواهد بود.
- 28_ عزیزترین و گرامی ترین افراد نزد پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم می شود.
- 29_ إن شاء الله از اهل بهشت خواهد شد.
- 30_ کردارهای بد او به کردارهای نیک مبدل شود.
- 31_ خداوند متعال در عبادت، او را تایید فرماید.
- 32_ إن شاء الله با این دعا، عقوبت از اهل زمین دور می شود.
- 33_ این دعا، پاداش کمک به مظلوم را دارد .
- 34_ نور چنین دعا کننده ای برای دیگران نیز _ روز قیامت _ درخشان می گردد.
- 35_ هفتاد هزار نفر از گناهکاران را شفاعت می کند.
- 36_ مشمول دعای امیرالمؤمنین علیه السلام تا روز قیامت می شود.
- 37_ موجب در امان بودن از تشنگی روز قیامت است.
- 38_ این دعا سبب جاودان بودن در بهشت است.
- 39_ مایه خراش روی ابلیس و مجروح شدن دل اوست.
- 40_ چنین دعا کننده ای روز قیامت، هدیه های ویژه ای دریافت می کند.
- 41_ خداوند عزّ و جلّ از خدمتگزاران بهشت نصیبش فرماید.
- 42_ در سایه گسترده خداوند قرار می گیرد و _ مادامی که مشغول آن دعا باشد _ رحمت بر او نازل می شود.

- 43_ مجلسی که در آن برای حضرت قائم_ عجل الله فرجه _ دعا شود، محلّ حضور فرشتگان گردد .
- 44_ دعاکننده مورد مباحات خداوند می شود.
- 45_ فرشتگان برای او طلب آمرزش می کنند.
- 46_ مایه خرسندی خداوند عزّ و جلّ می شود.
- 47_ مایه خشنودی پیغمبر صلیّ الله علیه وآله وسلّم می گردد.
- 48_ این دعا خوشایندترین اعمال نزد خداوند است.
- 49_ از کسانی خواهد بود که خداوند در بهشت به او حکومت دهد.
- 50_ حساب قیامت بر او آسان می شود .
- 51_ این دعا در عالم برزخ و قیامت، مونس مهربانی برای آدمی خواهد بود.
- 52_ این عمل بهترین اعمال است.
- 53_ باعث دوری غصّه ها می شود .
- 54_ دعا در هنگام غیبت، بهتر از دعای هنگام ظهور امام علیه السلام است.
- 55_ فرشتگان برای چنین دعا کننده ای دعا می کنند .
- 56_ این دعا سبب کامل شدن ایمان است.
- 57_ تعظیم شعائر خداوند است.
- 58_ برای این دعا کننده ثواب کسی است که همراه پیغمبر صلیّ الله علیه وآله وسلّم شهید شده است.
- 59_ ثواب کسی را دارد که زیر پرچم حضرت قائم علیه السلام شهید شود.
- 60_ پاداش احسان به مولای ما حضرت صاحب الزمان _ عجل الله فرجه _ را دارد .

61_ در میان گروه ائمه اطهار علیهم السّلام محشور می شود.

62_ درجات او در بهشت بالا می رود.

63_ از بدی حساب در روز قیامت در امان ماند.

64_ موجب نائل شدن به بالاترین درجات شهدا در روز قیامت

65_ سبب رستگاری به شفاعت حضرت فاطمه زهرا علیها السّلام است. (1)

ص: 128

1- مکیال المکارم، ج 1، ص 303 - 514

فصل 8: چگونگی دعا برای امام مهدی علیه السلام

اشاره

چگونگی دعا برای امام مهدی علیه السلام

ص: 129

از مهمترین آداب دعا برای امام عصر علیه السّلام به 10 عنوان بسنده می کنیم :

1_ یأس کامل از خلق

اولین شرطی که به عنوان یک ادب قلبی در دعا به پیشگاه الهی مطرح شد، ناامیدی از خلق خداست. طبق آیات و روایات، ظهور امام عصر علیه السّلام و تحقق وعده های الهی در آن زمان، یک کار خدایی و غیر بشری خواهد بود و اگر انسان به این امر باور عمیق پیدا کند، خود به خود، برای آنچه به عنوان ادای تکلیف در زمان غیبت انجام می دهد، با وجود اهمّیت و لزوم آن، حسابی باز نمی کند و بر آن اتکالی نخواهد داشت. او در هنگام دعا برای تعجیل فرج، حال غریقی را دارد که هیچ فریادرسی برای خود نمی شناسد (1) و امیدی به هیچ چیز و کس جز خدا نمی بندد. این گونه دعا کردن برای تعجیل فرج، حال

ص: 131

خاصی در فرد ایجاد می کند که همین، شرایط بهتری را برای اجابت دعا فراهم می آورد. به عنوان مثال، دو نفر با دو نوع رتبه علمی، می خواهند کنکور بدهند. اولی از سطح علمی بالایی برخوردار است و طبیعتاً خود و دیگران انتظار رتبه بالایی از او دارند؛ ولی دومی از پایه علمی بالایی برخوردار نیست و طبیعی است به روال عادی، انتظار کسب رتبه بالایی در کنکور ندارد. این دو فرد ممکن است برای قبولی در کنکور و کسب رتبه خوب دعا کنند. لیکن حال اولی با دومی متفاوت است. اولی با اتکا به علم و دانش خود شاید خود را خیلی نیازمند دعا نبیند؛ ولی دومی حساسی برای خود و تلاشهایش باز نمی کند و کسب رتبه خوب در کنکور را یک کار خدایی می بیند و با حال انقطاع بیشتری دعا می کند.

2_ اقبال قلبی در دعا

منظور از اقبال قلبی این است که وقتی انسان چیزی را به زبان از خداوند طلب می کند، با روح و قلب خود نیز همان را بخواهد.

اولین عامل مؤثر در اقبال قلبی: مهم بودن تعجیل فرج امام عصر علیه السلام برای دعا کننده است.

برای اینکه بینم تعجیل فرج امام عصر علیه السلام برای ما یک امر مهم و اساسی به شمار می آید یا نه، باید آن را با امور دیگری که در زندگی برایمان اهمیت دارد، مقایسه کنیم (مثلاً گرفتاریهای شغلی). اگر غیبت طولانی امام عصر علیه السلام نصف یا حتی ثلث اندازه ای که گرفتاری شغلی مان ناراحتمان می کند، پریشانمان کرده باشد، طبیعتاً، در دعا برای رفع غیبت آن حضرت تا حدی توجه و اقبال خواهیم داشت و اگر چنین نباشد، باید فکر دیگری به حال خود کنیم.

دومین عامل مؤثر در اقبال قلبی: اعتقاد عمیق به تأثیر دعا در تعجیل فرج امام زمان علیه السلام است.

کسی که باور چندانی به تأثیر دعا در جلو انداختن ظهور آن حضرت ندارد، به طور طبیعی، اقبال چندانی برای دعا، برای تعجیل فرج ندارد. اگر کسی برای دعا نقش تعیین کننده و اصلی قائل باشد، خواه ناخواه، هنگام دعا روح و روانش متوجه آن است و هرگز با قلب بی توجه یا غافل زبان به دعا برای تعجیل فرج نمی گشاید.

کسی که بیماری دارد و به دنبال معالجه اوست، عوامل مختلف مؤثر در درمان او را می جوید و در میان آنها هر یک را که مؤثرتر بدانند، با توجه و تلاش بیشتری، دنبال می کند. هر قدر اعتقادش به پزشک معالج و تشخیص و درمان او عمیق تر باشد، با اقبال قلبی کاملتری به نسخه پزشک دل می دهد و به آن عمل می کند. حال اگر اعتمادی که به تأثیر درمان پزشک دارد، به دعا برای شفای بیمارش داشته باشد، همان قدر اقبال قلبی را در دعاهایش برای بهبودی آن بیمار خواهد داشت. اگر اعتماد به تأثیر دعا در شفای بیمار ضعیف شود، اقبال قلبی او در هنگام دعا کمتر، و اگر این باور قوی گردد، آن اقبال قلبی هم بیشتر خواهد شد.

3- رقت قلب

ائمه علیهم السلام به این حقیقت تذکر داده اند که قلب انسان همیشه در یک حال نیست؛ گاهی حال رقت دارد و گاهی حال قساوت. اما حتی کسانی که عموماً و در بیشتر اوقات رقت قلب ندارند، گاهی پیش می آید که دلشان می شکنند و رقت قلب را تجربه می کنند.

بنابراین، هرکسی، در زمانهایی، رقت قلب دارد که اگر قدر آن را بداند، می تواند در همان حال، برای تعجیل فرج مولای غریبش دعا کند. انسانها از جهت رقت قلب برای امام زمان علیه السلام و دعا برای فرج ایشان مختلف اند. گروهی چنان ارتباط روحی قوی با امامشان دارند که کمترین سخنی از گرفتاریهای آن حضرت، دلشان نرم و رقیق می شود. اینها مشکل چندانی برای به دست آوردن رقت قلب و دعا برای امام زمانشان ندارند.

گروهی دیگر تعلقاتی در زندگی دارند که با یادآوری آنها یا از دست دادن آن تعلقات، به رقت قلب می افتند. گروهی دیگر یا حتی همان دسته، به خاطر حبّ و علاقه به اهل بیت علیهم السلام در جشنها و یا در مصائب آنها دلشان به رقت می آید .

چه خوب است شیعیان از این نکته غافل نباشند و از حال و هوای معنوی خود بهره ببرند و برای جلو انداختن ظهور امام عصر علیه السلام دعا کنند. به خصوص اگر در مجلسی ذکر مصیبت امام حسین علیه السلام به میان آمد، حتماً به دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام منتهی گردد.

4_ تحصیل تقوا و تهذیب نفس

یکی از شرایط لازم برای اجابت دعا، تقوای دعاکننده و پاک بودن نفس او از آلودگی گناهان است. برخی از روی نادانی، چنین می پندارند که ارتباطی بین اجابت دعاهایشان با سلامت و پاکی قلبشان وجود ندارد و ممکن نمی دانند که به سبب ارتکاب برخی گناهانشان، دعاهایشان در حقّ مولایشان بی فایده باشد. گاهی نه تنها دعاکننده اهل ورع و پرهیز از گناهان نیست، بلکه هنگام دعا برای امام زمان علیه السلام هم

نعمت خداوند (وجود مقدّس حضرت ولی عصر علیه السّلام) می باشد که این عدم معرفت_ که نتیجه اش ادا نکردن شکر قلبی است_ به مراتب بعدی شکرگزاری، یعنی شکر زبانی و عملی هم آسیب جدّی می زند؛ چون روح این دورتبه، همان شکرگزاری قلبی کردن است.

7_ الحاح و اصرار و دوری از سستی

خداوند می خواهد که بندگانش بر در خانه ی او اصرار ورزند و از گدایی خسته نشوند. ممکن است چیزی را از خدا بخواهیم و خواسته ما برآورده نشود؛ اما ممکن است اگر در مورد آن اصرار ورزیم، حاجتمان داده شود. البته همان طور که اصل دعا کردن حال و انگیزه می خواهد، اصرار و الحاح در آن هم معمولاً برخاسته از حال و انگیزه درونی دعا کننده است.

عوامل مؤثر در پیدایش حالت اصرار در دعا

اشاره

عواملی بر اصرار شخص در دعا مؤثر است. یکی از آنها مهم بودن آن چیز است. اگر رسیدن به خیری برای انسان مهم باشد، بدون نیاز به توصیه و سفارش، خود به خود، بر آن اصرار می ورزد. عامل دیگری که در اصرار مؤثر است، اعتماد دعا کننده به تأثیر اصرار در تحقّق خواسته اش می باشد.

در دعا برای فرج امام زمان هم باید به این دو نکته توجه داشته باشیم؛ یکی اینکه ظهور امام عصر علیه السّلام برای ما مهم باشد و دیگر اینکه اصرار خود را در دعا مؤثر بدانیم.

تحقّق عامل اوّل به میزان معرفت ما به مقام آن حضرت نزد

خداوند بستگی دارد. هر چه معرفت ما به ایشان بیشتر شود، اهمّیت ظهور و فرج امام زمان علیه السّلام برای ما بیشتر می شود و همین باعث اصرار ما در دعا بر فرج ایشان می گردد.

برای تحقق عامل دوم، باید آیات و روایات مربوط به تأثیر اصرار در دعا و اجابت زودتر را مطالعه کنیم.

شیوه های اصرار در دعا

1_ اصرار در کمیت دعا

تکرار دعا در مکان ها و زمان ها و شرایط مختلف. این جنبه ی اصرار، به کمیت و تعداد دعاها مربوط می شود. ساده ترین مثال که برای این نوع اصرار در دعا برای تعجیل فرج می توان ذکر کرد، دعای صلوات به پیامبر صلی الله علیه آله و سلم و آل او علیهم السّلام همراه با درخواست فرج برای ایشان و لعن دشمنان ایشان است :

اللّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ و آلِ مُحَمَّدٍ و عَجِّلْ فَرَجَهُمْ وَاَلْعَنُ اَعْدَائِهِمْ.

2_ اصرار در کیفیت دعا

جنبه ی دوم به کیفیت دعا کردن انسان بر می گردد. به طور کلی خواسته های مادی و دنیوی را صرف نظر از ابعاد معنوی و اخروی آن، نمی توان و نباید با چنین اصراری از خدا طلب کرد. چون ممکن است خیر دعا کننده در تحقّق آن نباشد. اما در اموری مثل تعجیل در فرج امام عصر علیه السّلام که محبوب خدا و اولیای اوست، اصرار و الحاح ورزیدن

ص: 137

مطلوب و پسندیده است. البته باید توجه داشته باشیم که اصرار کردن در مورد آن نباید همراه با تعیین ضرب الاجل قطعی باشد.

از نشانه های کیفیت بالا در اصرار، دو مورد ذیل است:

الف: قسم دادن خدا در دعا

ب: متوسل شدن به آبرومندان درگاه خدا (در این زمینه میتوانید به دعای عبرات رجوع کنید) (1)

8_ بکاء، ضجّه، تضرّع و ابتهاج

اشاره

یکی از آداب مؤثر در اجابت دعا، داشتن حال گریه و ضجّه است. گریه معمولاً به صورت مصنوعی، ایجاد نمی شود و برای پیدایش این حالت، شخص باید قبل از هر چیز، دل را جلا و صفا دهد و رابطه قلبی خود را با امام زمان علیه السلام استحکام بخشد و محبت آن حضرت را در دل قوی سازد. هر عملی که موجب ازدیاد محبت به ایشان شود، حال گریه را در انسان تقویت می کند.

چگونگی پیدایش حال ضجّه و تضرّع

برخی زمینه سازیهایی که در مورد گریه برای حضرت ولی عصر بیان شد، اگر شدید شود، میتواند به ضجّه و تضرّع هم منتهی شود.

از مؤثرترین راهها برای ایجاد این حال، تلاش برای بالا بودن معرفت و محبت به آن حضرت از طریق انجام وظایف و تکالیفی است

ص: 138

1- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الالاحاح، ح 4. غرر الحکم و درر الکلم ح 3758. مناجات منتظرات، ج 1، فصل 5

که یک منتظر فرج در زمان غیبت مولایش دارد. آشنایی با این وظایف و تکالیف خود یک وظیفه است. لذا مطالعه کتبی که در این زمینه تالیف شد، جزء وظایف منتظران است.

هر قدمی که شخص در این مسیر بر می دارد، باعث می شود قدم بعدی را با آگاهی بیشتری بردارد و هرچه با وظایف خود بیشتر آشنا می شود، خواهد دید که بر محبت و ارادتش به مولا افزوده می گردد و به آنجا خواهد رسید که حال بکاء و ضجّه در فراق محبوب، بدون هیچ تکلفی، برایش حاصل می شود.

9_ دعا در حالات مختلفی که وعده اجابتش داده شده

در مورد بعضی افراد یا حالات خاصی از دعاکنندگان، به طور خاص، وعده اجابت دعا داده شده است. در اینجا به ده مورد از این شرایط اشاره می کنیم:

الف) دعای فرد مؤمن در حقّ برادر مؤمنش وقتی که به خاطر اهل بیت علیهم السلام به او مساعدت و کمکی کرده باشد در این صورت دعای خیر انسان برای برادر دینی اش که به او احسان کرده، مستجاب است. پس دعای مؤمن در حقّ خود اهل بیت علیهم السلام که همه نیکیها و خیرات از ایشان به او رسیده به طریق اولی، مستجاب خواهد بود و ما اگر برای امام عصر علیه السلام دعای خیر کنیم در حقیقت، برای همه اهل بیت علیهم السلام دعا کرده ایم.

ب) دعای دیگری که به فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام مردود نمی شود، دعای فرزند نیکوکار در حق پدرش است. (1)

ص: 139

به تصریح احادیث، امام زمان علیه السلام پدر دلسوز و مهربان بر رعیت خود هستند. (1) و حق ایشان بر فرزندان خود از حق هر پدر دیگری بر فرزندش، بیشتر و بالاتر است. حال اگر یکی از فرزندان در حق این پدر، احسان و نیکی کرده باشد، چه خوب است که متوجه این معنا باشد و از وعده اجابت دعا _ که خدا به او داده _ برای امام زمانش استفاده کند و این فرصت را خرج ایشان کند .

ج) دعای دیگری که وعده اجابتش داده شده، دعای عمره گزار (معتمر) و حج گزار (حاج) است. (2)

این دو مهمانان ویژه خدایند و باید بدانند که چه فرصتی برای دعا در حق مولایشان دارند و آن را صرف دعا برای ایشان کنند.

د) دعای دیگری که به فرموده امام هفتم علیه السلام رد نمی شود، دعای روزه دار در هنگام افطار است. (3)

کسی که یک روز را به خاطر اطاعت از امر خداوند روزه گرفته، در وقت افطار، پاداشتی از جانب پروردگارش دارد و آن اجابت دعایش است. چه زیباست که انسان قدر شناس این پاداش را تقدیم به مولای خود کند و برای تعجیل فرج ایشان دعا کند و قطعاً اگر این مولای مهربان ببیند که یکی از دوستانش جایزه دریافتی خود را به ایشان تقدیم کرد، بهترین پاداشها و جوایز را از خداوند برای این دوست خود طلب خواهد کرد. (4)

ص: 140

1- اصول کافی کتاب الحجّة، ح 1

2- بحار الأنوار، ج 93، ص 354، ح 1 به نقل از امالی صدوق

3- بحار الأنوار، ج 93، ص 360، ح 21 به نقل از الدعوات راوندی

4- بحار الأنوار، ج 81، ص 217، ح 10 به نقل از ثواب الاعمال

ه) دعای فرد بیمار (به خصوص در حق کسی که به عیادت او می رود). (1)

خداوند به تلافی درد و رنجی که بیمار تحمل می کند، به او وعده استجاب دعا داده است. آیا وقتی بیمار می شویم، توجه داریم که فرصتی برای دعا در حق امام عصر علیه السلام را به دست آورده ایم؟ آیا می دانیم که طبق فرموده امیرالمؤمنین علیه السلام هر مؤمنی که مریض

می شود، امام زمانش هم به خاطر بیماری او بیمار می شوند؟ (2)

حال که این پدر مهربان در بیماری فرزندش چنان رنجور می شود که خود بیمار می گردد، آیا رسم انسانیت و مروت نیست که آن فرزند در هنگام بیماری به فکر پدر و مولایش باشد و برای او دعا کند؛ به این امید که این دعا به آمین خود او مستجاب شود؟ با توجه به اینکه شفای بیماران صرفاً به برکت اهل بیت علیهم السلام و صدقه سر امام عصر علیه السلام صورت می پذیرد. (3)

و) یکی از دعاهایی که به اجابت آن وعده داده شده، دعا در غیاب برادر مؤمن است. امام باقر علیه السلام فرمودند که چنین دعایی از جانب پروردگار محجوب نمی ماند و هرکس پشت سر مؤمنی برای او دعا کند، از جانب خداوند به او خطاب می شود: « و مانند آنچه خواسته ای برای خودت است. » (4)

کدام برادر مؤمن را سراغ داریم که ایمانش از مولایمان بیشتر و

ص: 141

- 1- اصول، کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح 1
- 2- بصائر الدرجات، جزء 5، باب 16، ح 1
- 3- بحار الأنوار، ج 102، ص 195
- 4- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح 2

کامل تر و حقوقش بر ما بیشتر باشد؟ حیف است که از این فرصت برای دعا در حقّ بهترین برادر غایب خود حضرت ولی عصر علیه السلام استفاده نکنیم.

ز) از موارد دیگری که وعده اجابت دعا داده شده، وقتی است که به یک مؤمن فقیر کمک می شود. خداوند دعای آن نیازمند را مستجاب می سازد. (1) با این ترتیب، هم مؤمن نیازمند و هم کسی که به او مساعدتی می کند، می توانند از این فرصت برای برآورده شدن حاجاتشان استفاده کنند.

ح) دعای کودکی از امت پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم که هنوز به تکلیف نرسیده و مرتکب گناه نشده است. (2) بنابراین، ما می توانیم و باید که برای دعاهای کودکان امت اسلام حساب باز کنیم و برای برآورده شدن هر حاجتی و در صدر همه تعجیل فرج مولایمان از آنها بخواهیم دعا کنند. یا خود دعا کنیم و آنان آمین گویند.

ط) دعای مسافر. (3) این فرصتی است که معمولاً بی هیچ زحمتی، برای انسان فراهم می شود و ما باید به آن توجه داشته باشیم و از آن برای دعا در حقّ امام زمان علیه السلام و تعجیل فرجشان استفاده کنیم.

ی) دعای قاری قرآن که به فرموده امام مجتبی علیه السلام مستجاب است یا سریع (عاجل) و یا در آینده (آجل). (4)

ص: 142

1- بحار الأنوار، ج 93، ص 360، ح 20، به نقل از الجواهر کراچی

2- همان، ص 357، ح 14، به نقل از صحیفة الرضا علیه السلام

3- همان ص، 358، ح 1، به نقل از نوادر الراوندی

4- همان ص، 313، ح 17 به نقل از الدعوات راوندی

یکی از آدابی که رعایت آن در دعا برای حضرت ولی عصر علیه السلام تأثیر به سزایی در اجابت دارد، دعا به نیابت از اهل ایمان است. در نیابت از دیگری، فرقی بین زنده و مرده نیست و اگر از جانب تعداد زیادی نیابت کنیم، بهره و حظ هر یک، کمتر از وقتی که فقط از یک نفر نیابت کنیم، نمی شود. با این ترتیب، می توانیم بسیاری از عبادت‌های مستحبی خود، از جمله دعا را به نیابت از تعداد زیادی زن و مرد مؤمن انجام دهیم تا هم آنها را در عبادت خود شریک کنیم و هم به خاطر آبرویی که حداقل برخی از آنها نزد خداوند دارند، دعایمان زودتر به اجابت رسد.

پس اگر می خواهیم دعای ما برای مولایمان هم برای خودمان بیشتر فایده داشته باشد و هم خیر بیشتر به دیگران و خود امام عصر علیه السلام برساند، خوب است که در دعاهایمان دیگران را شریک کنیم و به نیابت از آنان دعا کنیم:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى حُجَّتِكَ وَوَلِيِّكَ وَ الْقَائِمِ فِي خَلْقِكَ صَلَاةً نَامِيَةً بَاقِيَةً تُعَجِّلُ بِهَا فَرَجَهُ وَ تَنْصُرُهُ بِهَا وَ تَجْعَلُنَا مَعَهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ.

خدایا بر حجّت و ولیت و قیام کننده در میان آفریدگانت، درود بفرست؛ درودی بالنده و پایدار که به سبب آن، در فرج ایشان، تعجیل فرمایی و یاری اش کنی و ما را در دنیا و آخرت با او همراه گردانی .

فصل 9: دعای مأثور و غیر مأثور برای زمان علیه السلام

اشاره

دعای مأثور و غیر مأثور برای زمان علیه السلام

ص: 146

الف - دعاهای غیر مأثور

ایشان فرمودند:

بهترین دعا آن چیزی است که به زبانت جاری شود. (1)

ب - دعاهای مأثور

اولاً پرواضح است که هیچ کس در نحوه بندگی خدا و خواندن او نمی تواند از ائمه علیهم السّلام سبقت بگیرد. پیامبر اکرم صلّی الله علیه وآله وسلّم به امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمودند:

... فرشتگان به خاطر تسییح ما، [خدا را] تسییح کردند... پس به سبب ما به معرفت [توحید] خدای متعال و تسییح و تهلیل و تحمید او هدایت شدند. (2)

ثانیاً فضایل و ثواب های زیادی برای ادعیه مأثور وارد شده است.

پس می توان گفت دعاهای مأثور بر غیر مأثور، فضیلت دارد. حال برای آنکه این مطلب با قسمت قبل قابل جمع باشد باید بگویم بهترین دعاها، دعاهای مأثوری هستند که با توجه قلبی خوانده شوند.

اهتمام ائمه طاهرين عليهم السّلام به دعا در حق امام عصر عليه السّلام

در کتاب های روایی ما دعاهای بسیاری از ائمه علیهم السّلام نقل شده که برای تعجیل در فرج امام زمان علیه السّلام می باشد. هم چنین در عموم آنها سلام و صلوات بر آخرین حجّت الهی، فرستاده شده است.

حال این سؤال پیش می آید که: دعا برای تعجیل فرج امام دوازدهم در زمان پیش از تولّد ایشان چه معنایی دارد؟

ص: 148

1- وسائل الشیعه، ج 4، ص 1171، باب 62، ح 1. همچنین مکیال المکارم، ج 2، ص 60

2- کمال الدّین، باب 23، ح 4

پاسخ این است که امامان پیشین با توجه به پیشگویی های پیامبر از طولانی شدن غیبت آخرین وصی و مشکلات مؤمنان آخر الزمان، برای تعجیل در فرج فرزندشان دعا می کردند.

حتی خود امام عصر علیه السلام نیز از این قاعده مستثنی نیستند و برای فرج خودشان بارها دعا کرده اند .

گزیده ای از دعاهای مأثور در حق امام عصر علیه السلام

1_ دعا در قنوت نمازها . (1)

2_ دعا در قنوت نماز وتر . (2)

3_ دعا (اللهم اصلح ...) در قنوت نماز جمعه . (3)

4_ دعا در حال سجده . (4)

5_ دعا در تعقیبات مشترکه نمازها . (5)

6_ دعا در تعقیب نماز ظهر . (6)

7_ دعا در تعقیب نماز عصر . (7)

8_ دعا در تعقیب نماز صبح و ظهر . (8)

ص: 149

-
- 1- مهج الدعوات، ص 150 و 151 ، همان، 153
 - 2- بحار الأنوار، ج 87 ، ص 198 ، ح 6 به نقل از امالی صدوق
 - 3- بحار الأنوار، ج 89 ، ص 251 ، ح 69 به نقل از المصباح
 - 4- کمال الدین، باب 42 ، ح 2
 - 5- مکیال المکارم، ج 2، باب 6 ، ص 2 تا 14 و نیز همان، ص 7 ، ح 1048 به نقل از جمال الصالحین. ومکارم الاخلاق، ص 284، بحار الانوار، ج 86، ص 61 ، ح 69 به نقل از اختیار ابن الباقي
 - 6- همان، ص 6، ح 1 ، به نقل از فلاح السائل
 - 7- همان، ص 81 ، ح 8، به نقل از فلاح السائل
 - 8- همان ص، 77، ح 11 ، به نقل از جنة الامان

9_ دعا در تعقیب دو رکعت اول نماز شب . (1)

10_ دعا در صبح و شام . (2)

11_ دعای عهد در هر صبح . (3)

12_ دعا در شب و روز جمعه . (4)

13_ دعا در عصر روز دوشنبه و پنجشنبه (5)

14_ دعا در روز عید غدیر . (6)

15_ دعای ندبه در چهار عید . (7)

16_ دعا در عید فطر و قربان . (8)

17_ دعا در روز عرفه . (9)

18_ دعا در ماه مبارک رمضان . (10)

19_ دعا در شب و روز نیمه شعبان . (11)

ص: 150

1- بحار الانوار، ج 87، ص 245، ح 55، به نقل از مصباح المتهجد

2- مکیال المکارم، ج 2، ص 27 و احتجاج طبرسی، ج 2، ص 323 و اصول کافی کتاب الدعاء، باب القول عند الاصبح و الامساء، ح 23.

3- بحار الانوار، ج 102، ص 111 به نقل از مصباح الزائر

4- بحار الانوار، ج 86، ص 62 به نقل از فلاح السائل

5- جمال الاسبوع، ص 117، محاسبة النفس، ص 22-24، کنز الدقائق، ج 5، ص 334

6- بحار الانوار، ج 98، ص 319 و 321 به نقل از اقبال الاعمال

7- پیوند معنوی، ص 197

8- مکیال المکارم، ج 2، ص 35، اقبال الاعمال، ج 1، ص 280 و 284

9- بحار الانوار، ج 98، ص 234 و 245 و 255 به نقل از اقبال الاعمال و صحیفه سجّادیه دعای 47

10- بحار الانوار، ج 97، ص 332 به نقل از اقبال الاعمال، و نیز اقبال الاعمال، ج 1، ص 58، دعای افتتاح و نیز بحار الانوار، ج 98، ص

24 و 28 و 34 و 37 و 49 و 104 به نقل از اقبال الاعمال

11- المصباح المتهجد، ص 773

20_ دعا در روز دحو الارض. (1)

21_ دعا در روز عاشورا. (2)

22_ دعا در مسجد الحرام. (3)

23_ دعا در سرزمین عرفات. (4)

24_ دعا در حرم مطهر سامرا و سرداب. (5)

25_ دعا در حرم مطهر رضوی. (6)

26_ دعا در مساجد کوفه و سهله. (7)

27_ دعاهاى غير مقيّد به زمان يا مكان خاصّ.

الف _ صلوات بر حضرت زهرا عليها السّلام. (8)

ب _ دعای امام رضا عليه السّلام. (9)

ج_ صلوات ابوالحسن ضراب اصفهانی. (10)

د_ دعای امام باقر عليه السّلام. (11)

ص: 151

1- البلد الامين، ص 243

2- بحار الانوار، ج 101، ص 303 تا 307 و 309 و 311، به نقل از المصباح شيخ طوسى

3- كمال الدين باب 43، ح 9 و 10، بحار الانوار، ج 99، ص 195، ح 7 به نقل از كمال الدين

4- اصول، كافي كتاب الحجّه، باب فى الغيبة، ح 12، نحوه استدلال در كتاب «راز پنهانى و رمز پيدايى»، ص 30 آمده است

5- مهج الدعوات ص 524، كامل الزيارات، باب 103، ح 1، بحار الانوار، ج 102، ص 71، ص 103، به نقل از مصباح الزائر

6- كامل الزيارات، باب 102، ح 2

7- بحار الانوار، ج 100، ص 390، ح 14 به نقل از امالى صدوق، همان، ص 436، ح 7

8- جمال الاسبوع، ص 297

9- همان، ص 307 تا 314

10- همان، ص 301

11- مهج الدعوات، ص 598 تا 600

فهرست منابع

1 - قرآن كريم

2 - البلد الامين تقى الدين ابراهيم بن على عاملى كفعمى، چاپ سنگى.

3 - ابواب الجنّات فى آداب الجمعّات آئين (جمعه)، سيّد محمّد تقى موسى اصفهانى، قم مدرسة الامام المهدي، 1363 شمسى.

4 - الاحتجاج، ابو منصور احمد بن ابى طالب، الطبرسى، نجف اشرف دار النعمان 1386 قمرى

5 - الارشاد، شيخ مفيد قم كنگره جهانى هزاره شيخ مفيد، 1413 قمرى.

6 - اقبال الاعمال سيدبن طاووس تهران دارالكتب الاسلاميه، 1367 شمسى

7 - اقرب الموارد، سعيد شرتونى

8 - البرهان فى تفسير القرآن، سيد هاشم حسينى بحرانى قم دار الكتب العلميه 1334 شمسى

9 - التفسير، ابو نصر محمّد بن مسعود بن عيّاش سمرقندى، تهران المكتبة العلمية الاسلاميه 1380. قمرى

10 - التوحيد، شيخ صدوق، بيروت: دار المعرفه

11 - التهذيب، شيخ طوسی تهران دارالکتب الاسلامیه، 1362 شمسی

12 - بحار الانوار، محمد باقر مجلسی تهران المكتبة الاسلامیه، 1397 قمری

13 - بصائر الدرجات، ابو جعفر محمد بن حسن صفار بیروت مؤسسة النعمان 1412 قمری

14 - پیوند معنوی با ساحت قدس، مهدوی صدر الاسلام، همدانی تهران: انتشارات، بدر 1361 شمسی

15 - تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب شیخ محمد بن محمد رضا قمی مشهدی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، 1367 شمسی

16 - تفسیر نور الثقلین، عبد علی بن جمعه العروسی الحویزی، قم: المطبعة العلمیه، 1382 قمری

17 - تنبیه الخواطر و نزهة النواظر ورام بن ابی فراس قم: مكتبة الفقيه (افست نسخه دارالتعارف بیروت، 1376 (قمری)

18 - ثواب الاعمال و عقاب الاعمال شیخ صدوق، قم: انتشارات اخلاق، 1377 شمسی

19 - جمال الاسبوع بكمال العمل المشروع، سید ابن طاووس، تهران: آفاق، 1371 شمسی

20 - حدیث بندگی و دلبردگی، عبدالکریم سروش، تهران: مؤسسه فرهنگی صراط، 1378 شمسی

21 - حدیث دو سفیر سید مجتبی، بحرینی تهران مرکز فرهنگی انتشاراتی، منیر 1383 شمسی

22 - راز پنهانی و رمز، پیدایی دکتر سید محمد بنی هاشمی تهران: انتشارات نیک معارف، 1384 شمسی

23 - سلوک، منتظران دکتر سید محمد بنی، هاشمی تهران مرکز فرهنگی انتشاراتی، منیر 1383 شمسی

24 - سه رساله درباره حجة بن الحسن العسكري (عج)، محمد باقر مجلسی، با مقدمه سید محمود میردامادی اصفهان کانون پژوهش

1416 قمری

ص: 154

- 25 - شرح فصوص الحکم متن ابن عربی، شرح (قیصری)، انتشارات بیدار، 1363 شمسی
- 26 - صحیفه کامله سجّادیه امام زین العابدین، دفتر نشر الهادی، 1376 شمسی
- 27 - صحیفه، مهدیه ترجمه محمد حسین رحیمیان قم دارالثقلین، 1379 شمسی
- 28 - العروة الوثقی سیّد محمّد کاظم طباطبایی، یزدی تهران المكتبة العلمية الاسلامیه 1358 شمسی
- 29 - عیون اخبار الرضا، شیخ صدوق، تهران: انتشارات جهان
- 30 - غرر الحکم و دررالکلم عبدالواحد بن محمد آمدی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی 1378 شمسی
- 31 - الغیبه، ابن ابی زینب محمد بن ابراهیم نعمانی، تهران: مكتبة الصدوق
- 32 - فرهنگ نوین ترجمه القاموس العصری، سیّد مصطفی طباطبایی تهران انتشارات کتابفروشی اسلامیّه، 1358 شمسی
- 33 - فلاح السائل. سیّد ابن طاووس، قم انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- 34 - الکافی محمّد بن یعقوب کلینی: تهران دارالکتب الاسلامیه، 1348 شمسی
- 35 - کامل الزیارات جعفر بن محمد بن قولویه قمی قم نشر الفقاهه، 1417 قمری
- 36 - کرامات الحسینیّه الله، جلد 2، علی میر خلف زاده قم: انتشارات مهدی یار 1379 شمسی
- 37 - کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق تهران دارالکتب الاسلامیه 1395 قمری.
- 38 - کنز الغنائم فی فوائد الدعاء للقائم الان همراه با نور الابصار» و «سراج القبور» سیّد محمّد تقی موسوی، اصفهانى اصفهان انتشارات مشعل، 1380 شمسی
- 39 - لسان العرب، ابن منظور، بیروت: دار صادر 2000 میلادی
- 40 - اللهوف علی قتلی الطّفوف سیّد ابن طاووس تهران: انتشارات جهان 1348 شمسی
- 41 - مثنوی جلال الدین محمد بلخی رومی، تهران کتابفروشی اسلامیّه، 1338 شمسی

- 42 - مجمع البحرين، طريحي، تهران: انتشارات المكتبة المرتضوية، 1395 قمرى
- 43 - محاسبة النفس، سيد ابن طاووس، تهران: المكتبة المرتضوية، 1351 شمسى
- 44 - مرآة العقول، محمد باقر مجلسى تهران دارالكتب الاسلاميه، 1369 شمسى
- 45 - مستدرک الوسائل ميرزا حسين نوري، قم: مؤسسة آل البيت، 1408 قمرى.
- 46 - المصباح كفعمى، قم: انتشارات رضى، 1405 قمرى
- 47 - مصباح المتهجد، شيخ طوسى، مؤسسة فقه الشيعة، 1411 قمرى
- 48 - معانى الاخبار، شيخ صدوق، بيروت دارالمعرفة، 1399 قمرى
- 49 - المعجم الوسيط، ابراهيم مصطفى و... استانبول: المكتبة الاسلاميه، 1392 قمرى
- 50 - مفاتيح الجنان، شيخ عباس قمى
- 51 - المفردات في غريب القرآن، راغب اصفهانى تهران المكتبة المرتضويه 1373 قمرى
- 52 - مكارم الاخلاق، حسن بن فضل طبرسى بيروت مؤسسة الاعلمي للمطبوعات، 1392 قمرى
- 53 - مكيال المكارم، سيد محمد تقى موسى اصفهانى، قم المطبعة العلميه، 1397 قمرى
- 54 - من لا يحضره الفقيه شيخ صدوق قم جامعه مدرسين حوزة علميه، 1413 قمرى
- 55 - منهاج الصالحين، آية الله سيستاني، قم: انتشارات ستاره، 1416 قمرى.
- 56 - مهج الدعوات، سيد ابن طاووس تهران مؤسسه ي آفاق، 1380 شمسى
- 57 - نجم الثاقب ميزرا حسين نوري قم انتشارات مسجد مقدس جمكران، 1377 شمسى
- 58 - نهج البلاغه صبحى صالح، بيروت 1387 قمرى
- 59 - وسائل الشيعه الى تحصيل مسائل الشريعة بيروت دار احياء التراث العربي 1389 قمرى

دیگر آثار مؤلف

1 - گوهر قدسی معرفت

2 - معرفت امام عصر علیه السلام

3 - شمیم آشنایی

4 - آفتاب در غربت

*شکر نعمت

*نعمت آفتاب

*غربت آفتاب

*یاری آفتاب

5 - آشنای غریب

6 - سلوک منتظران

7 - راز پنهانی و رمز پیدایی

8 - پیمان غدیر

9 - بیعت با مهدی علیه السلام

10 - کتاب عقل (1-3)

11 - در ضیافت ضریح

12 - راه و رسم پای بوسی

ص: 157

- 13 - شبهای بی قراری
- 14 - شش گوشه بهشت
- 15 - مناجات منتظران (1-2)
- 16 - سفری به خاکساری (1-2)
- 17 - سلسله درسهای مهدویت 1 - معرفت و بندگی
- 18 - سلسله درسهای مهدویت 2 - منزلت امام علیه السلام
- 19 - سلسله درسهای مهدویت 3 - شناخت امام علیه السلام
- 20 - سلسله درسهای مهدویت 4 - لوازم معرفت
- 21 - سلسله درسهای مهدویت 5 - نعمت امام علیه السلام
- 22 - سلسله درسهای مهدویت 6 - غربت امام عصر علیه السلام
- 23 - سلسله درسهای مهدویت 7 - غیبت امام عصر علیه السلام
- 24 - سلسله درسهای مهدویت 8 - راز غیبت
- 25 - سلسله درسهای مهدویت 9 - رمز ظهور
- 26 - سلسله درسهای مهدویت 10 - انتظار فرج
- 27 - سلسله درسهای مهدویت 11 - برکات انتظار
- 28 - سلسله درسهای مهدویت 12 - دعا و اجابت
- 29 - سلسله درسهای مهدویت 13 - دعا غربت امام عصر علیه السلام
- 30 - سلسله درسهای مهدویت 14 - کیفیت دعا
- 31 - کتاب توحید 1 (اثبات صانع)
- 32 - کتاب توحید 2 (معرفت خدا)
- 33 - پرتو خرد

34 - تربیت عقلانی (1-3): زیر چاپ

ص: 158

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتابخانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارک امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

